

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Profesor Jan Deyl a jeho přínos pro péči o děti se zrakovým postižením

The professor Jan Deyl and his contribution to the care of children with visual impairment

Tereza Hrodková

Katedra speciální pedagogiky

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Monika Mužáková,

Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Profesor Jan Deyl a jeho přínos pro péči o děti se zrakovým postižením vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Souhlasím, aby práce byla uložena na Karlově univerzitě v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna studijním účelům.

.....

Tereza Hrodková

Mnohokrát děkuji všem, kteří přispěli ke zdárnému průběhu a dokončení mé bakalářské práce.

Ráda bych touto cestou poděkovala především PhDr. Monice Mužákové, Ph.D., která mi pomohla s výběrem tématu, za odborné rady a připomínky a odborné vedení práce.

.....

Tereza Hrodková

Anotace

Bakalářská práce nese název „Profesor Jan Deyl a jeho přínos pro péči o děti se zrakovým postižením“. Zaměřuje se na osobnost, která významně promluvila do dějin speciální pedagogiky prof. MUDr. Jana Deyla (1885 – 1924), především na jeho úspěchy v oblasti oftalmologie.

Práce se snaží představit Jana Deyla jako mimořádnou osobnost, nastiňuje jeho roli v péči o zrakově postižené, popisuje vznik dnešní Konzervatoře Jana Deyla na Maltézském náměstí v Praze 1, ale především se věnuje historii péče o nevidomé v českých zemích na počátku 19. století a jejímu vývoji. Přibližuje a ukazuje nám Deylovy myšlenky a činy, které vedly k rozvoji péče o lidi se zrakovým postižením v Čechách a na Moravě. Práce vychází ze studia a komparace Deylových publikací a odborných článků, dále z materiálů ostatních významných a činných osobností na poli péče o nevidomé.

Klíčová slova: Jan Deyl, systematická péče o nevidomé, Konzervatoř Jana Deyla

Annotation

The topic of this bachelor thesis is „The professor Jan Deyl and his contribution to the care of children with visual impairment“. It concerns the significant personality of the special pedagogy prof. MUDr. Jan Deyl (1885 – 1924) and on his achievements in the area of ophthalmology achievements.

This thesis deals with introducing Jan Deyl as a personality, it describes his role in the special pedagogy. It describes the foundation of today's Jan Deyl Conservatory in Maltese Square, Prague 1, but it is mainly concerned with the beginnings of systematic care for the blind in the Czech lands at the beginning of the 19. century and its development.

The thesis explains and illustrates us Deyl's thoughts and actions, which have led to a development of ophthalmology. This thesis is based on exploration and comparison of Deyl's publications and his professional articles and it is furthermore based on sources of other significant participating personalities.

Keywords: Jan Deyl, systematic care for the blind, the Jan Deyl Conservatory

OBSAH

1 ÚVOD	6
2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ.....	7
2.1 Myšlení nevidomých	7
2.2 Sebeakceptace zrakově těžce postižené osoby	8
2.3 Možnosti společenského uplatnění těžce zrakově postižených osob	9
3 HISTORICKÝ KONTEXT - NASTÍNĚNÍ VÝVOJE PÉČE O NEVIDOMÉ.....	11
3.1 Seznámení se situací výchovy nevidomých v 19. století až do počátku 20. století	11
3.2 Osobnosti slepeckého hnutí 19. - 20. století.....	14
3.3 Dobročinné a svépomocné slepecké spolky v českých zemích	17
4 JAN DEYL	24
4.1 Rodinné zázemí a studium	24
4.2 Profesní vývoj	25
4.3 Publikační činnost	28
5 DEYLOVA VÝCHOVNA SLEPÝCH.....	33
5.1 Vznik Deylovy výchovny slepých	33
5.2 Jan Deyl v roli předsedy spolku a ředitele výchovny/ústavu	36
5.3 Ústav od roku 1924 po současnost.....	39
5.4 Současnost.....	41
6 ZÁVĚR.....	43
7 POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	44

1 ÚVOD

Téma předkládané bakalářské práce nevzešlo z momentálního rozhodnutí, ale stalo se výrazem mého záměru pojednat o významné osobnosti z české minulosti, která byla ve své době skutečnou autoritou a která díky svým zásluhám a vztahu k okolí může být ceněna a obdivována dodnes. Práce nese název „Profesor Jan Deyl a jeho přínos pro péči o děti se zrakovým postižením“. Věnuje se významné osobnosti Jana Deyla (25. 6. 1855 – 16. 2. 1924) a jeho neocenitelné práci pro nevidomé¹.

Časově se pohybujeme ve 2. polovině 19. století a na počátku století 20. To s sebou přineslo mnoho změn, mimo jiné i v pohledu na osoby nevidomé. Toto období bylo spojeno i se vznikem a rozvojem nových ústavů a spolků. O jejich vznik se často přičinili významné osobnosti, které svůj život zasvětili pomoci druhým. Uvědomovali si, že vedle nutnosti medicínského a pedagogického působení je důležité pracovat i na osvětě nezúčastněných osob, a proto jejich činnost také směřovala k pořádání přednášek a sjezdů. A právě jednou z těchto nenahraditelných osobností byl i prof. MUDr. Jan Deyl.

Práce poukazuje na laskavou osobnost Jana Deyla, zajímá se o cenné publikace, které napsal, a o názory jeho soudobých kolegů. V závěru práce se zabývám dnešní Konzervatoří Jana Deyla, která právem nese jméno této jedinečné osobnosti.

S upřímným obdivem a pokorou jsem si vybrala tuto osobnost z historie české speciální pedagogiky, významnou jak ve své době, tak i v době současné. Představila bych jej jako lékaře, profesora, vědce, autora cenných odborných publikací a člověka se silným sociálním cítěním.

Cílem mé práce je podat alespoň základní informace o zrakových vadách, zmapovat život Jana Deyla, vyzdvihnout jeho pracovní úspěchy, zmínit i jeho neúspěchy. Ráda bych popsala jeho publikační činnost, ale především činnost spojenou se zrakově postiženými. Dále bude tato práce klást důraz na významné osobnosti, ústavy a slepecké spolky naší historie. V neposlední řadě se bude práce zabývat vznikem Deylova ústavu.

---

¹ Základním pojmem tohoto pojednání je termín slepota. Dnes se spíše hovoří o úplné ztrátě zraku a o nevidomých, neboť pojem slepec je často samotnými nevidomými odmítán jako nevyhovující. Jednotné a přesné vymezení pojmu slepota je však velmi nesnadné, neboť se různí v ukazatelích, jež určují míru zrakového postižení. Nesporně můžeme vymezit jen slepotu absolutní, kterou lze definovat jako trvalou nemožnost obou očí rozeznávat světlo a tmu. (Kolín, 1994, str. 263).
Výraz „slepý“ začal být nahrazován výrazem „nevidomý“ přibližně v polovině 20. století. (*OKAMŽIK: Nevidomí mezi námi* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/Texty/Komunikace/jste_nevidomy_nebo_slepy.html)

2 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

Zrak je jeden z nejdůležitějších smyslových orgánů pro člověka, dle různých autorů zprostředkovává asi 70-80% všech informací. Na rozdíl od jiných smyslů dává zrak nejdokonalejší autentické vjemy předmětů, které mají veliký význam jak pro poznání, tak i pro praktické jednání. Postižení zrakového ústrojí nebo jeho úplná ztráta znamená pro člověka naučit se překonávat mnoho obtíží v běžných denních situacích, v kontaktu s vidící společností, při vzdělávání, ale i posilovat své schopnosti a dovednosti umožňující dosažení co nejvyšší míry soběstačnosti a samostatnosti ve společnosti.²

Pro porozumění náročnosti obtíží zrakově postižených, specifčnosti výchovy a vzdělávání žáků se zrakovým postižením je nutné pochopit tuto problematiku v širších souvislostech.³

V následujících podkapitolách budu vycházet především z publikace⁴ od významného českého psychoterapeuta doc. PhDr. Oldřicha Čálka, CSc. (*1. 7. 1946) a kolektivu. Čálek je jedním z prvních českých psychologů usilujících o teoretickou i praktickou činnost v oboru speciální psychologie tyflopedické.

2.1 Myšlení nevidomých

„Vyjděme z toho, co se zpravidla traduje ve psychologii o myšlení nevidomých.

1. Ztráta zraku vede k rychlejšímu vývoji logického myšlení, k větší jeho „hloubce“. A to proto, že zrakově omezený rozsah smyslového světa tolik nerozptyluje.
2. Slepota brzdí rozvoj myšlení. Ztráta zraku znemožňuje zprostředkované počítky a tak myšlení degraduje.“⁵

S odkazem na tyto dvě protichůdná tvrzení je pak myšlení nevidomých různě popisováno a charakterizováno. Psychologové se shodují na tom, že podstatou myšlení je řešení problému. Myšlení je tedy vyprovokováno tehdy, když je jedinec postaven před praktický nebo teoretický úkol, na jehož zvládnutí nestačí dosavadní dovednosti, zkušenosti.

---

² NOVOHRADSKÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. První. Ostrava: Repronis s.r.o., Ostrava, 2009. ISBN 978-80-7368-731-1.

³ Tamtéž.

⁴ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7066-341-3.

⁵ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 34. ISBN 80-7066-341-3.

Pokud srovnáme dítě vidící s dítětem, které je od narození nevidomé, poznáme, jak důležitá a nezastupitelná je pro jeho vývoj informace nejbližších lidí, kteří je obklopují, především tedy rodičů. Každá informace je pro nevidomé dítě nesrovnatelně náročnější než pro dítě vidící. Informátor ji musí pečlivě promýšlet, i v tom případě klade zvýšené požadavky na psychiku dítěte slepého, především pak na jeho představivost, vůli atd.

Člověk, který ztratí zrak až v dospělosti, řeší především problém, do jaké míry může udržet dosavadní začlenění do společnosti a do nejbližšího okolí. Ten se většinou vyhraní v otázku, zda tento člověk může zůstat v zaměstnání, které doposud vykonával. Bohužel málokdy je to možné, osleplý si často musí najít povolání nové. K čemuž přistupuje jako k řešení problému, tudíž osleplí lidé usilovně rozšiřují již vytvořené myšlenkové struktury, aby jim adaptace nečinila tolik nepříjemností. Ruku v ruce s tím jde pak touha po soustavném získávání nových informací a poznatků.

„Ztráta zraku, ať už vrozená nebo získaná později, je hlubokým zásahem do činnosti jedince, a tedy i do oblasti jeho myšlení. Ale tak významné výzkumné zjištění, že ani totálně vrozené oslepnutí „per se“ není dostačující příčinou pro soustavné a trvalé opoždění myšlení, dává reálné perspektivy.“⁶

2.2 Sebeakceptace zrakově těžce postižené osoby

U osob s trvalým zrakovým postižením – ať se jedná o jakkoliv velký zrakový defekt – hledisko sebehodnocení a sebeprožívání vstoupilo do horizontu moderní psychologie v adlerovském pojmu „pocitu méněcennosti“. Řada autorů pak mezi enormně zvýšený pocit a trvalé zrakové postižení klade vztah jednoznačné nutnosti příčiny a následku. Podle těchto autorů vzniká tím, že zdravotně znevýhodněný jedinec naráží na určité požadavky, očekávání, normy, nebo že se srovnává se zdravými lidmi. Dále se usuzuje pak, že vystupňovaný pocit méněcennosti záporně ovlivňuje utváření a fungování celé osobnosti. „Výrazné a trvalé snížené sebehodnocení a sebeúcta oslabují schopnost aktivního životního přizpůsobení a uskutečňování osobních i vnějších životních možností a příležitostí apod. Mohou nezřídka vést i k psychopatologickým příznakům a hlubším poruchám osobnosti.“⁷

Kladné sebehodnocení je podkladem lidské sebeúcty každého, tedy i zrakově postiženého člověka. Tyto projevy duševního života jsou nezbytnou podmínkou aktivního

---

⁶ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.41. ISBN 80-7066-341-3.

⁷ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.117. ISBN 80-7066-341-3.

životního přizpůsobení. Pozitivní udržení sebeúcty je psychologicky možné na základě toho, že člověk se zrakovým postižením přejde od povrchních měřítek k měřítkům základnějším a hlouběji zakotveným v trvalých hodnotách lidství.

Člověk se zrakovým postižením si někdy musí udržovat a obhajovat svou sebeúctu i navzdory podceňujícím tlakům ze strany okolí. Dokáže to, pokud sám ví, jakou lidskou cenu má jeho snaha o aktivní, smysluplný a prospěšný způsob života.

„Narušená schopnost vidět nesmí narušit naši schopnost vidět nezastřeně celou osobnost takto postiženého jedince.“⁸

2.3 Možnosti společenského uplatnění těžce zrakově postižených osob

„Společenské uplatnění postižených lidí je obecně odrazem dosažené sociálně ekonomické úrovně vývoje společnosti. Vedle ekonomických možností společnosti je to kultura v nejširším slova smyslu a etika vycházející z tradice, resp. celkový modus sociálního myšlení, jež výrazně ovlivňují danou situaci.“⁹

Společenským uplatněním těžce zrakově postižených rozumíme jejich plnohodnotnou a plnoprávnou účast prakticky ve všech sférách života společnosti. To znamená jak v oblasti pracovního uplatnění, tak ve sféře volného času - to vše při současné akceptaci zrakové vady. Cílem např. pedagogického, psychologického, léčebného a sociálně rehabilitačního působení je snížení důsledku zrakové vady na co možná nejnížší míru s využitím možností reedukace a kompenzace zraku. Zlepšením činnosti oslabeného zraku nebo náhradou tohoto smyslu smysly jinými se slabozrakým a nevidomým otevírají nové možnosti ve společenském uplatnění. Samozřejmě velkou roli sehrává také neustálý rozvoj techniky, jehož důsledkem je i vývoj nových moderních kompenzačních a reedukačních pomůcek.

Celou oblast společenského uplatnění těžce zrakově postižených Cerha¹⁰ rozděluje do 4 problémových okruhů: soběstačnost při sebeobsluze, samostatnost v pohybu a prostorové orientaci, samostatnost v práci s informacemi a pracovní uplatnění těžce zrakově postižených.

První okruh soběstačnosti při sebeobsluze bývá v představách veřejnosti často zkreslen. Bezduvodné podceňování může nabývat i zdánlivě protichůdných forem, jako obdivování a

⁸ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.122. ISBN 80-7066-341-3.

⁹ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s.123. ISBN 80-7066-341-3.

¹⁰ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7066-341-3.

přeceňování některých základních dovedností, např. při stolování, které jsou ovšem v životě většiny nevidomých samozřejmostí. Nevidomí mohou snadno využívat většinu běžných nebo jen mírně upravených domácích potřeb.

Druhým okruhem je tedy okruh samostatnosti v pohybu a v prostorové orientaci. Zvládnutí technik samostatného pohybu a prostorové orientace je předpokladem a podmínkou další resocializace. Jako pomůcka při prostorové orientaci slouží především bílá slepecká hůl, která plní funkci signalizační (oznamuje, že tato osoba nevidí), ale hlavně funkci čidla – jakéhosi prodlouženého hmatu. S pomocí bílé hole a s využitím adekvátních technik a zásad, se může nevidomý relativně bezpečně a samostatně dopravit na určené místo.

Třetím okruhem je pak samostatnost v práci s informacemi. „Možnost získávat, zpracovávat, ukládat, uchovávat a znovu využívat informace je předpokladem úspěšné existence každého člověka.“¹¹ Cíleným výběrem rozhlasových a televizních pořadů může zrakově postižený člověk nahradit přísun informací z tisku.

Čtvrtým a posledním okruhem je pracovní uplatnění těžce zrakově postižených. Pracovní uplatnění je krokem ke skutečné samostatnosti, soběstačnosti a nezávislosti. Nejde jen o společenské uznání ve formě ekonomické, ale také v podobě morální. Mezi časté profese nevidomých osob patří: masér, ladič hudebních nástrojů, učitel hudby, atd.

Je přirozené, že ne každý těžce zrakově postižený člověk dosáhne žádoucí úrovně společenského uplatnění.

---

¹¹ ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991, s. 125. ISBN 80-7066-341-3.

3 HISTORICKÝ KONTEXT - NASTÍNĚNÍ VÝVOJE PÉČE O NEVIDOMÉ

3.1 Seznámení se situací výchovy nevidomých v 19. století až do počátku 20. století

„V každé historické době a v každém lidském společenství nacházíme stopy přítomnosti handicapovaných osob – lidí, kteří se s postižením buď narodili, nebo k němu přišli např. následkem vážného úrazu či onemocnění apod. I navzdory rozporuplnému a v některých obdobích velmi negativně vymezovanému vztahu většinové společnosti k jejím znevýhodněným členům se můžeme se stopami pomoci a péče o jedince s postižením setkávat odnepaměti. Potřeba a snaha léčit nemoci a napravovat vady či poruchy je stejně stará jako nemoci a postižení.“¹²

Dle Renotírové¹³ lze speciální pedagogiku považovat za historicky poměrně mladou vědní disciplínu. Předznamenává ji velmi dlouhé období, ve kterém se formovala praktická péče o ty jedince, kteří se jakýmkoli způsobem lišili od průměrného, normálního člověka, ať již byla tato odlišnost důsledkem mentálního, tělesného či smyslového postižení. Odborný zájem o tyto jedince byl nejprve zaměřen ze strany lékařské, až postupně se tyto osoby dostávaly do centra pozornosti pedagogů a právníků.

Dle Ludíkové „byl i přístup ke zrakově postiženým dlouhou dobu ovlivněn poznatky oftalmologie. Zrakově postiženým byla poskytována odborná lékařská péče, ale nebyla vytvořena ucelená koncepce výchovně-vzdělávací péče zaměřené na všechny kategorie osob se zrakovým postižením.“¹⁴

Slowík¹⁵ s obdobím 19. - 20. století spojuje dva přístupy a to přístup humanistický a přístup rehabilitační. Humanistický přístup, datovaný novověkem, charakterizuje jako celkový rozvoj vědeckého poznání a především medicíny. Nastupuje přímo programová péče o osoby handicapované pojmí se specializací, jde o to, pomoci člověku ke smysluplnému životu. Na osobnost člověka je nahlíženo v komplexu (na složky psychické, fyzické, duchovní i sociální). Právě v tomto období bylo zakládáno mnoho institucí zaměřených na péči o postižené osoby (např. ústavy, školy) a řada z nich funguje dodnes.

¹² SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 11 - 12 ISBN 978-80-247-1733-3.

¹³ RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd., doplněné a aktualizované. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0873-2.

¹⁴ NOVOHRADSKÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. 1. vyd.. Ostrava: Repronis s.r.o., Ostrava, 2009, s. 7 ISBN 978-80-7368-731-1.

¹⁵ SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

Rehabilitační přístup pak Slowík charakterizuje jako propojování léčby s výchovou a vzděláváním.

Z výše uvedeného je patrné, že pro charakteristiku této doby nelze vynechat založení prvního slepeckého ústavu u nás, k čemuž došlo v roce 1807. O vznik ústavu na Hradčanech se zasloužil Alois Klár (25. 4. 1763 – 25. 3. 1833), muž, kterému nechyběla prozíravost ani odvaha pro vybudování první vzdělávací instituce pro nevidomé u nás.¹⁶ „V ústavu se poskytovalo na tu dobu dosti značné vzdělání, které bylo vyšší než dostal obvyklý průměr obyvatelstva zdravého, natož slepců.“¹⁷ To však nebyl jediný Klárův přínos pro nevidomé, roku 1832 založil další ústav v Praze, tentokrát se jednalo o ústav zaopatřovací a zaměstnávací pro dospělé slepce, ve kterém dokonce z osobních finančních prostředků dotoval čtyři bezplatná místa pro chudé slepce.¹⁸

Roku 1846 byl díky Janu Františku Nepomuku Beitlovi (1797 - ?)¹⁹ uveden do provozu další ústav pro nevidomé – tentokrát v Brně. Jednalo se o veřejný výchovně vzdělávací ústav a ředitelem se stal právě Beitl, který do ústavu přešel i se svými žáky z ústavu z Pešti. Jako amatérský hudebník se nejprve zaměřil na výuku hry na hudební nástroje, později pak nechával své chovance zaučovat do některých řemeslnických prací podle vídeňského vzoru.²⁰

O pár desítek let později, v roce 1893, následuje založení dalšího ústavu, opět v Praze a byl to ústav zaopatřovací s názvem Palata. „Historický příběh pražského Domova pro zrakově postižené Palata začíná v neděli 25. listopadu 1888. Toho dne bylo na mimořádné valné hromadě Spolku České spořitelny – Böhmische Sparkasse rozhodnuto zřídit ke čtyřicátému výročí vlády císaře Františka Josefa I. zaopatřovací ústav pro slepce neschopné výdělků a vzdělání, kteří jsou chudí a příslušejí do Čech.“²¹ „Po biskupském vysvěcení a pěti měsících zkušebního provozu byl ústav s dvacetičlenným personálem pro prvních 27 žen a 15 mužů oficiálně otevřen 25. listopadu 1893.“²²

---

¹⁶ MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, ISBN 80-902025-7-8.

¹⁷ SOLAROVÁ, Světlá a Zdeněk ŠARBACH. *Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách*. 1. vyd. Praha: Radar, 1992, s. 20.

¹⁸ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedický lexikon jmenný*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2006. V digitální podobě.

¹⁹ Pozn. Datum úmrtí se bohužel nezdařilo dohledat – Poslední zmínka o Beitlovi pochází z roku 1855 z Pešti (Smýkal, 2006)

²⁰ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedický lexikon jmenný*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2006. V digitální podobě.

²¹ O Palatě. *Palata* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <http://palata.cz/o-palate/>

²² Tamtéž.

První mateřskou školou pro nevidomé byla mateřská škola při Klárově ústavu, která byla otevřena roku 1897. A dlouho byla jedinou mateřskou školou svého druhu v českých zemích.²³

Ani po sto letech od založení prvního Hradčanského ústavu nebyla situace ideální, podle úřední zprávy z roku 1907 bylo v Čechách 3100 slepých, z toho více než polovina mládeže bylo zcela bez školení a jakékoliv praktické výchovy, byli tedy jen zaopatřováni, z čehož plyne, že bylo třeba více vzdělávacích ústavů.²⁴

A tak byl roku 1909 založen Zemský spolek pro výchovu a opatřování slepců v Království českém (či Zemský spolek pro výchovu a vzdělávání slepců v Čechách), který o rok později, v roce 1910, zakládá v Praze Deylův výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé. Hlavním důvodem pro založení bylo, že Hradčanský ústav údajně odnárodňoval své žáky.²⁵

„Na počátku dvacátého století jsou známy dva základní směry v péči o slepé. Jako příklad si uveďme známé pražské ústavy a uveďme si také, jakým způsobem péče se tyto instituce vyznačovaly. Ústavy tradičního směru (zabývající se především péčí o bydlení a obživu nevidomých):

1. Palata - tento ústav působí dodnes a dodnes jeho hlavní náplní je péče především o staré a více méně bezmocné zrakově postižené,
2. Kampa (útulna pro nevidomé dívky) – tento ústav byl založen především pro absolventky Hradčanského ústavu; jeho hlavní starostí byla opět především snaha zajistit chovankám bydlení a stravu,
3. Ústav Vojtěšská (Podpůrný spolek ve Vojtěšské) – i zde šlo především o základní péči spojenou s bydlením a obživou.

Ústavy zastávající moderní pokrokový směr:

1. Hradčanský ústav,
2. Slepčský ústav v Brně,
3. Klárův ústav,
4. Deylova výchovna slepých (1910)“.²⁶

Péče o zrakově postižené byla v této době stále ve svých počátcích a např. kulturní využití pro nevidomé bylo přinejmenším neuspokojivé. „Představit si 20. století, věk

---

²³ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

²⁴ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

²⁵ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

²⁶ ČERVENÝ, Jiří. *Osobnost Jana Drtiny a systém péče o zrakově postižené*. Praha, 2013, s. 19. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

převratných objevů a vynálezů, ohromného kulturního rozvoje, jako dobu temna, jistě není lehké. Přesto však tento výraz nejlépe odpovídá charakteristice prvních let tohoto století v oblasti kulturního života českých nevidomých.²⁷

3.2 Osobnosti slepeckého hnutí 19. - 20. století

V oblasti vzdělávání slepých působilo v rozmezí devatenáctého a dvacátého století mnoho významných osobností. Někteří z nich sami patřili do skupiny osob zrakově postižených. Mnozí z nich jsou dnes téměř zapomenuti, avšak jistě zasluhují pozornosti i v současné době.

V zahraničí v této době významně působil například **Valentin Haüy** (13. 11. 1745 - 18. 3. 1822), který již roku 1784 založil v Paříži ústav pro nevidomé. Zpočátku ústav disponoval kapacitou pro 12 nevidomých a zabýval se jejich výchovou a vzděláváním. Ústav dlouhou dobu fungoval potají, odtajněn byl, až když se prokázalo, že nevidomé osoby lze vzdělávat.²⁸

Ze zahraničních osobností si zapomnění nezaslouží ani **Johann Wilhelm Klein** (11. 4. 1765 – 12. 5. 1848). Dle Ludíkové²⁹ Klein roku 1804 založil výchovně-vzdělávací ústav ve Vídni, dále mu připisuje autorství hladké a později propichované reliéfní latinky. Organizoval řadu změn ve výchově a vzdělávání nevidomých, založil první poradny pro rodiče a v roce 1837 také první slepecké muzeum. Roku 1811 vyšla první kniha pro nevidomé tištěná Kleinovou propichovanou latinkou.

V neposlední řadě si připomenutí zaslouží také **Louis Braille** (4. 1. 1809 – 6. 1. 1852). Smýkal³⁰ uvádí, že malý Louis přišel při nehodě v otcově dílně v pouhých třech letech o oko. O druhé oko přišel o pár let později následkem tzv. sympatického onemocnění.

Mladý nevidomý Braille byl vyučován v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži. Již ve svých šestnácti letech, roku 1825, vytvořil šestibodové reliéfní písmo pro nevidomé. Písmena jsou vytvořena ze dvou vertikálních sloupců o třech bodech a jejich rozměry zhruba

---

²⁷ DIGRIN, Ladislav. *Vývoj slepeckého tisku v našich zemích*. Praha: Tyfloinformační agentura Radar Společnosti nevidomých a slabozrakých ČR, 1993, s. 45.

²⁸ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

odpovídají rozměrům ukazováku. Soustava je plně ortografická, je rovnocenná kterémukoliv jinému kulturnímu písmu.³¹

Na našem území byl významnou osobou z tohoto období **Alois³² Klár** (již zmiňovaný v podkap. 2.1.1). Dle Smýkala³³ sám Klár trpěl zrakovou chorobou, zřejmě kataraktou³⁴. Ústav založený Klárem byl po jeho smrti nazván Klárovým ústavem.

Klárův ústav byl více než půl století pod vedením Klárovy rodiny – po Aloisovi nastoupil do vedoucí pozice ústavu jeho syn **Alois Pavel Klár** (10. 7. 1801 – 5. 11. 1860). Po něm ústav převzal jeho syn **Rudolf Mária Klár** (17. 1. 1845 – 3. 9. 1898), neméně důležitá osobnost z dějin péče o nevidomé. R. M. Klár se zasloužil především o opětovné pozvednutí ústavu mezi evropskou špičku a o založení první mateřské školy pro nevidomé roku 1897. Uvědomoval si i nedostatek zařízení azylového typu, a tak roku 1888 nechal založit azyl pod názvem Francisco – Josefinum, s přídavkem ústav pro nevidomé práce neschopné a roku 1908 byla zřízena útulna pro nevidomé dívky.³⁵

„Vzhledem k období, kdy byly předchozí ústavy zakládány i podle jmen jejich zakladatelů, je zřejmé, že vyučovacím jazykem na těchto ústavech byla němčina, a proto byl roku 1910 zřízen **Deylův ústav** (zakladatelem je významný český oční lékař **Jan Deyl³⁶**) který se pokusil být typicky český bez zatěžování němčinou.“³⁷

Na území Moravy se o založení prvního ústavu zasloužil v první řadě továrník **František Ess** (? - 1813)³⁸, když roku 1813 zanechal po své smrti 4000 Zlatých na založení výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Brně.³⁹ Povolení založit ústav bylo dáno v roce 1822, roku 1843 byl z části peněz F. Esse ústav pro nevidomé dokončen.⁴⁰

Na Moravě působil také **Jan Nepomuk František Rafael Beitel** (7. 5. 1797 - ?), známý spíše jako J. R. Beitel. Roku 1835 si pronajal dům v Zábrdovicích (část Brna), ve kterém

³¹ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

³² Pozn. V literatuře Smýkala a Růžičkové Aloys, u Mužákové Alois

³³ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedický lexikon jmenný*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2006. V digitální podobě.

³⁴ Pozn. Katarakta neboli šedý zákal. Jedná se o zkalení čočky. K příznakům patří zhoršené vidění do blízka nebo naopak do dálky. (Stejskalová, 2012, s. 54)

³⁵ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

³⁶ Pozn. O Janu Deylovi a Deylovu ústavu blíže v kapitolách 2, 3

³⁷ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 19. ISBN 978-80-244-1857-5.

³⁸ Pozn. Datum narození se bohužel nezdařilo dohledat

³⁹ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

⁴⁰ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

vybudoval soukromý ústav pro nevidomé chlapce.⁴¹ Dle Smýkala⁴² kladl největší důraz na hudební vzdělávání, základní dovednosti v různých řemeslech a práci na pozemku. Všeobecnému vzdělání se v této době obecně nepřikládal takový význam, protože v životě bylo nutné nejdříve usilovat o vlastní obživu a vyhnout se žebrotě.

Další osobou zasluhující pozornost je beze sporu i **Jaromír Čelakovský** (1846 – 1914) úspěšný právník, politik, historik a žurnalista Národních listů, který pracoval jako představený Archivu hl. m. Prahy a neúnavně se podílel na činnosti mnoha českých vědeckých, historických a právnických spolků. Čelakovský byl činný i politicky, byl zvolen do Říšské rady a za poslance Zemského sněmu. V letech 1911 – 1912 byl rektorem Univerzity Karlovy. Pro své mimořádné vědecké zásluhy v oblasti historie a práva byl jmenován čestným doktorem několika odborných společností i zahraničních univerzit. To vše dokázal i navzdory svému velmi těžkému zrakovému handicapu – měl funkční pouze jedno oko a to bylo navíc stížené krátkozrakostí.⁴³

Čelakovský byl, jistě právem, znepokojen tím, že neexistovaly žádné obligatorní podpůrné fondy pro slepé, kteří se ocitli z příčin nezaměstnanosti či nemoci zcela bez prostředků. Dále Čelakovského znepokojovala nedostatečná kapacita ústavů pro nevidomé, a tak roku 1908 inicioval založení nového spolku pro péči o nevidomé⁴⁴.

V neposlední řadě si zmínku zaslouží i **Karel Emanuel Macan** (25. 12. 1858 – 6. 2. 1925). „K. E. Macan se stal plným právem symbolem našeho slepeckého spolčování i lidské nezdolnosti a vytrvalosti. Dnes je vnímán jako náš nejvýznamnější nevidomý hudební skladatel, ale zejména také jako ten, kdo věnoval značnou část svého života pomoci druhým a zásadně se zasloužil o svobodnou možnost nevidomého člověka naplnit svůj osud.“⁴⁵

Smýkal⁴⁶ popisuje Macana jako hudebně nadaného člověka, kterého v dětství postihla nehoda při nešťastné manipulaci s kapslí rozbušky na odstřelování skal a zbytek svého života tak měl strávit bez jednoho oka. Naneštěstí ho však na prahu dospělosti potkal další

---

⁴¹ FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

⁴² SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

⁴³ MUŽÁKOVÁ, Monika. *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti: rigorózní práce*. Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, ISBN 80-902025-7-8.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ MUŽÁKOVÁ, Monika. ZORA - měsíčník českých slepců. *Speciální pedagogika*. 2006, **16**(4), 284-293 s. ISSN 1211-2720.

⁴⁶ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

dramatický zážitek, kdy si vážně poranil i druhé oko, údajně o vyčnívající hrot sestřina počítadla a po nezdařené operaci oslepl.

Roku 1890 absolvoval ve Vídni kurz pro učitele nevidomých žáků a již v lednu roku 1891 začal působit jako hudební a literární učitel v Klárově ústavu pro zaopatřování a zaměstnávání slepců v Praze. Macanův příchod znamenal pro Klárův ústav mnoho moderních změn. První Macanův úspěch v tomto směru je zavedení Braillova písma do výuky. Místo komponování opisoval Macan české knihy do Braillova písma. Pro tuto činnost nadchl i několik svých přátel z intelektuálních kruhů a roku 1894 se Macanovi podařilo zřídit ústavní fond na podporu tisku slepeckých knih. Stal se tak zakladatelem české slepecké knihovny v Praze.

Roku 1915 bylo v Klárově ústavu zřízeno zvláštní oddělení pro oslepené vojíny, čemuž zásadním způsobem přispěl právě i K. E. Macan, který stál v čele snah o péči pro oslepené vojíny.

V roce 1917 Macan založil první český časopis pro nevidomé čtenáře a nazval jej Zora⁴⁷. Macanovi se podařilo kolem sebe soustředit mnoho svých přátel a aktivních spolupracovníků a díky tomu se postupem času podařilo i ve složité válečné době získat nezbytné finanční prostředky na vydávání časopisu i na vydávání jeho hudebních příloh. Klárův ústav poskytl technické zázemí, tiskařský a lisovací stroj. Nesnadné začátky ilustruje skutečnost, že K. E. Macan veškeré práce kolem časopisu Zora, jehož je zakladatelem a prvním redaktorem, řídil ve své vilce v Praze.

Roku 1920 založil esperantský časopis v Braillově písmu Auroro a o rok později zorganizoval první Mezinárodní kongres nevidomých esperantistů⁴⁸ v Praze. V roce 1922 založil Karel Emanuel Macan Spolek českých nevidomých esperantistů.⁴⁹

3.3 Dobročinné a svépomocné slepecké spolky v českých zemích

„Máme-li poznat dlouhou a klikatou cestu rehabilitace osobnosti nevidomého a těžce slabozrakého člověka, nelze jinak, než opřít se o poznání konkrétních společenských zvláštností vztahů jednotlivých historických epoch s charakteristickými soustavami a jejich

---

⁴⁷ Pozn. Časopis Zora o rok dříve předcházela český almanach Jitřenka (Smýkal, 1995)

⁴⁸ Pozn. Tradice se udržuje dodnes s tím, že se konají střídavě v různých městech Evropy (Smýkal, 1995)

⁴⁹ SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

vlivem na život slepců. V tomto prostředí se pohybovala i aktivita či pasivita postižených jednotlivců, později i jejich sdružení, cechů, spolků a svazů.⁵⁰

„Společenský vývoj naší civilizace je nerozlučně spjat a od jejího počátku provázen rozmanitým typem lidského spolčování. Sdružování má jasnou sociální povahu a jeho snahou je zajistit vymahatelnost určitých práv a záruk pro jeho členy a omezení jejich zranitelnosti vůči ostatní společnosti. Právo spolčovací v jeho prvních podobách nalézáme v antice, spojené se vznikem řecké polis a pokračující v římské kosmpolis.“⁵¹ „Kvalitativně nový, moderní typ spolčování asociálního – založeného na zcela svobodně zvoleném společném cíli, se stává jednou z cest k přijetí a realizaci nově pojmenovaných duchovních úkolů člověka 19. stol. – pozitivně se angažovat ve prospěch rozumu, pokroku a sociální spravedlnosti.“⁵²

Účelem a posláním spolčování je získání společných výhod v poli sociálním, kulturním, hospodářském či politickém.⁵³

Doložitelné prvopočátky pokusů o dobročinné spolčování Neubert⁵⁴ spojuje s 9. stoletím našeho letopočtu a s Japonskem, kde princ Hitoyasu, který sám oslepl, poskytoval peněžní prostředky chudým slepcům sdruženým ve společenstva a kasty. Hitoyasovo ustanovení platilo bez přestávky až do převratu v roce 1868.

Dle Smýkala⁵⁵ již ve středověku existovalo několik bratrstev, o kterých ale bohužel není mnoho známo. Smýkal z nich uvádí: bratrstvo slepců v Chalons sur Marne, bratrstvo slepců v Rouenu, bratrstvo slepců v Caenu, v Bayeux, Brügách a Padově. V Palermu, Štrasburku a Frankfurtu si sami slepci ustavili svépomocnou péči, která se navenek projevovala převážně organizovanou žebrotou. Někdy se spolčovali slepí muzikanti, podomní obchodníci, kteří putovali od vesnice k vesnici.

Není ale pravidlem, že by všichni nevidomí stáli o spolčování, jak uvádí Smýkal (2000): „Všichni slepci netoužili sdružovat se se stejně postiženými. Dávali přednost součinnosti s majoritní společností. K tomu ovšem potřebovali vzácné štěstí, že si jich všiml někdo bohatý, nebo samotný slepec pocházel z majetnějších vrstev obyvatelstva. Jiní slepci se cítili

---

⁵⁰ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁵¹ MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, s. 9 ISBN 80-902025-7-8.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Telec In; MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006. ISBN 80-902025-7-8.

⁵⁴ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

⁵⁵ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

šťastnější, jestliže mohli vytvářet skupiny, které jim zajišťovaly způsob obživy. Někteří rádi pobývali v azylech, jiní se raději toulali po širém světě a živil se již uvedenými způsoby jako zpěváci, vypravěči nebo hudebníci či žebráci. Jiní se cítili dobře v lůně římskokatolické církve, některým však toto prostředí nemuselo vyhovovat.⁵⁶

Některá bratrstva, která se scházela v kostelech a společnou účastí na bohoslužbách a společných modlitbách, získávala od majetných jednotlivců nejen milodary, ale výjimečně i odkazy, které pak sloužily jako hospodářský základ pro bratrstvo. Takové bratrstvo však muselo mít lokálně vymezený prostor a cílevědomé vedení. Pravomoci a povinnosti byly dány písemnou úmluvou nebo ústně. Nejznámějším takovým bratrstvem byla Kongregace tří set, která v Paříži provozovala útulek zvaný Quinze-Vingts.⁵⁷

Útulek (či azyl) Quinze-Vingts si zaslouží podrobnější zmínku. Dle Neuberta⁵⁸ vznikl roku 1254, dle Smýkala⁵⁹ roku 1260, oba autoři se však shodují na tom, že tento azyl nechal založit francouzský král Ludvík IX. (zvaný Pobožný či Svatý) pro 300 křižáků vracejících se z první křížové výpravy, kteří zde byli násilně oslepeni. Oslepiti je nechal turecký sultán postupně po dvaceti vojácích v patnácti dnech.⁶⁰

Majetek azylu byl společný, kostel při tomto ústavu disponoval zvláštní pravomocí při udílení odpustků, z jejichž prodeje plynuly značné finanční prostředky. Z toho důvodu byl kostel navštěvován bohatou šlechtou, která se zde vyplácela ze svých hříchů. Na hřbitově při tomto kostele se nechávali pochovat bohatí Pařížané za vysoké poplatky, věřili, že právě odtud je nejkratší cesta do nebe. A tak se azyl stal výnosným podnikem, s touto činností přežíval azyl století.⁶¹

Zajímavostí na tomto útulku je, že roku 1780 se zde údajně začalo s využíváním vodících psů. Činnost byla spíše nahodilá, individuální a nesoustavná podobně, jako používání jakékoliv hole.

„Až do 17. století bylo vlastně nejasné, co mohou slepci dělat, jací vlastně jsou, zdali jsou vůbec ve své většině vzdělavatelní a zda se mohou zaučit k výkonu některých prací. V této době se objevují první osvícenci, kteří ve svých dílech upozorňují na možnost zaměstnat

---

⁵⁶ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

⁵⁹ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁶⁰ Pozn. Odtud také pochází název azylu

⁶¹ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

je nikoliv již pouhou žebrotou nebo najmout je jako profesionální modliče. I slepci sami pociťují stále užší vztahy mezi sebou a ostatní společností. V tomto ovzduší potom vznikají dobročinné organizace i organizace slepců - slabozrakých až mnohem, mnohem později.⁶²

„Jedním z nezbytných prostředků, kterými se slepci stávají v myslích jiných lidmi, je práce.“⁶³ Jakmile měli nevidomí možnost se sami podílet na své obživě, ať již manuální nebo jakoukoliv jinou prací, začala společnost kolem nich pomalu ale jistě chápat, že propast mezi nimi není zas tak velká. Přípravou nevidomých k práci se zabývaly výchovně vzdělávací ústavy⁶⁴. Tento cíl výchovy nemohl být realizován bez spolků. Mimo výchovně vzdělávacích ústavů (a později speciálních škol pro nevidomé děti) mají ve smyslu jejich resocializace význam různé charitativní a vědecké společnosti. Spolky, které pečovaly o nevidomé, měly převážně charitativní a sociální cíle, které mohly nevidomé jako skupinu podceňovat. Šlo o zakládání azylů, zaměstnávacích zařízení, útulen apod. Objektem aktivní i pasivní péče byli nevidomí dospělí i nevidomé děti.⁶⁵

Podobně jako charitativní společnosti, které chtějí nevidomým pomáhat, protože jim nedůvěřují, že se dovedou postarat sami o sebe, jsou spolky, které vytvářejí programy péče bez aktivní účasti nevidomých osob. Stejně jako vědecky orientované společnosti působí i různé spolky pečující o kulturu nevidomých lidí. V jejich představenstvech jen zřídka působí zdatní zrakově těžce postižení funkcionáři. Týká se to především spolků, které si vytklly kulturní nebo vzdělávací činnost. Ve spolcích, které umísťovaly nevidomé do azylů, nepracovaly těžce zrakově postižení funkcionáři vůbec.⁶⁶

V určitých situacích, kdy nebylo vyhnutí, výchovně vzdělávací ústavy samy iniciovaly zakládání takových spolků, ve kterých pak většinou působili učitelé. Vedení ústavů k tomuto přístupu vedla bezvýchodná situace některých chovanců, kteří opustili ústav a nebyli schopni se sami uživit a neměli nikoho, kdo by se o ně postaral. Nejčastěji tedy vznikaly útulny pro nevidomé ženy, jelikož měly svízelnější podmínky k samostatnému životu.⁶⁷

---

⁶² SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Pozn. Seznam více než 150 těchto ústavů možno nalézt v publikaci: SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995.

⁶⁵ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

„Novým činitelem v péči o nevidomé se stávají vlastní zájmové organizace, které začaly vznikat v 19. století. Sledovaly nejen sociální poměry, ale i možnosti kulturního a společenského vyžití svých členů. Tyto zájmové organizace jsou vlastně reakcí nevidomých na jejich závislost na dobročinnosti, na výlučně charitativním chápání péče o ně. Tyto tendence charakterizovaly sice péči o nevidomé v 19. století, ale dosud mají, bohužel, platnost v celé řadě států.“⁶⁸

Mužáková⁶⁹ řadí chronologicky slepecké spolky v Čechách takto:

- Hradčanský ústav pro slepé (trvání: 1807 – 1936)
- Spolek k vychování, zaměstnání a zaopatření slepců v Čechách aneb zkráceně Klárův ústav slepců v Praze (od r. 1924) (trvání: 1832 – 1950)
- Vzájemně se podporující spolek nevidomých pro země koruny České v Praze (do r. 1903) ... Podpůrný spolek samostatných slepců pro Čechy a Moravu (od r. 1941) (trvání: 1902 – 1948)
- Deutsche Blindenfürsorge in Böhmen (trvání: 1908 – snad 1938)
- Ortsgruppe Prag des Vereines Deutsche Blindenfürsorge in Böhmen (trvání: 1909 – 1922)
- (Seyvalterova) útulna slepých dívek (od r. 1909), Blinden – Mädchenheim (od r. 1924) (trvání: 1909 – 194?)
- Zemský spolek pro výchovu a opatrování slepých v Království českém (od r. 1909), Deylův ústav pro slepé (od r. 1915), Spolek pro výchovu nevidomých v Čechách (trvání: 1909 – 1950)
- Český slepecký tisk (od r. 1918), Slepecký tisk československý (od r. 1928 – do r. 1929) (trvání: 1918 – 1949)
- Družina oslepených vojáků ČSR, Družina oslepených vojáků v Protektorátě Čechy a Morava (od r. 1939 – do r. 1945) (trvání: 1919 – 1951; včleněn do Ústřední jednoty invalidů)
- Societo de ĉehoslovakaj nevidantaj esperantistoj – Spolek československých nevidomých esperantistů, zkráceně SOČNE (trvání: 1922 – 1939)
- Svaz slepeckých spolků (od r. 1923) ... Svaz slepeckých spolků a ústavů ČSR (od 1947) (trvání: 1923 – 1949; včleněn do Ústřední jednoty invalidů)

---

⁶⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 79.

⁶⁹ MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, ISBN 80-902025-7-8.

- Svaz spolků odborných učitelů hluchoněmých v RČS (trvání: 1923 – 1939)
- Čs. ústřední péče o slepé v Praze (trvání: 1924 – 1950; včleněn do Ústřední jednoty invalidů)
- Čs. oftalmologická společnost (od r. 1925), Čs. lékařská společnost J. E. Purkyně – sekce oftalmologická (od r. 1950) (trvání: 1925 – 1955; včleněn do Čs. lékařské společnosti J. E. Purkyně)
- Spolek nevidomých intelektuálů Macan (trvání: 1926 – 1939)
- Svaz pracujících slepců v Čechách – Verband der arbeitenden Blinden in Böhmen (od r. 1926) ... Slepecké svépomocné sdružení pro ČSR – Selbsthilfsverein der Blinden in der ČSR (od r. 1937) (trvání: 1926 – 1938)
- Domov oslepených vojáků ČSR (trvání: 1929 – 1939)
- Spolek válečných slepců československých (trvání: 1930 – 1939)
- Společnost slepeckého musea v RČS (trvání: 1932 – 1939)
- Svaz invalidů – slepců prodavačů tabáku (trvání: 1933 – 1939)
- Spolek učitelstva slepců v RČS (trvání: 1935 – 1939)
- Svaz české péče o slepé (trvání: 1941 – přijetí stanov, fakticky se neustanovil)
- Societo de ĉeĥoslovakaj nevidantaj esperantistoj – Spolek čs. nevidomých esperantistů (trvání: 1947 – někdo po roce 1948 včleněn do Ústřední jednoty invalidů)
- Ústřední jednota invalidů (od r. 1949) ... Svaz invalidů (od 1975) (trvání: 1949 – 1989)⁷⁰

Pokud je cílem této práce představit profesora Jana Deyla a jeho přínos pro děti se zrakovým postižením, je nezbytné popsat konkrétně spolek s názvem Zemský spolek pro výchovu a opatrování slepých v Království českém⁷¹, který se zasloužil o založení Deylova ústavu a spolek, který se nazývá Český slepecký tisk.

Český slepecký tisk byl „náš největší kulturní svépomocný slepecký spolek“⁷². Důvodem pro jeho založení byl dle Smýkala⁷³ nedostatek českého slepeckého tisku a iniciativa Karla Emanuela Macana, který pocíťoval nedostatek cvičného materiálu. Macan

⁷⁰ MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, s. 15 - 21. ISBN 80-902025-7-8.

⁷¹ Pozn. Popis tohoto spolku blíže v kapitole číslo 5 s názvem Deylův ústav.

⁷² MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, s. 53. ISBN 80-902025-7-8.

⁷³ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

dále zvažoval, že by bylo třeba nejdříve začít vydávat časopis tištěný Braillovým písmem, který by české slepce informoval o společenském a kulturním dění.

Počátky tohoto spolku jsou spojeny se Zemským spolkem pro výchovu a opatrování slepců v Království českém. Při výboru spolku z podnětu K. E. Macana vznikl v roce 1915 Odbor pro slepecký tisk český, jednání za tímto účelem svolal právě Jan Deyl.⁷⁴

V červnu roku 1918 uveřejnil časopis Zora adresář členů spolku a v listopadu pak stanovy spolku. Spolek se měl starat o zřízení vlastní tiskárny, bylo vytvořeno početné představenstvo. Předsedou byl opat Zavoral, místopředsedou Jan Deyl, členy např. K. E. Macan, Jaroslav Srp (1864 – 1939) a další.⁷⁵

---

⁷⁴ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

⁷⁵ Tamtéž.

4 JAN DEYL

„Nelze spoléhati na očekávání, že lidský rozum se vyvine tak, aby se každý jednotlivec přihlásil dobrovolně k práci o celek. Býval to vždy také cit, který byl zhusta hybnou pákou a který spolupůsobil k tomu, že dnešní člověk považuje za nemožné otroctví, nevolnictví, mučení a trest upálení; on pomůže i vychovávat k rovnosti.“⁷⁶

4.1 Rodinné zázemí a studium⁷⁷

Jan Deyl se narodil dne 25. června roku 1855 ve Vysokém Veselí nad Cidlinou, kde také později navštěvoval obecnou školu.

Profese jeho otce bývá často mylně označována za profesi kupce. Václav Deyl, otec Jana Deyla, narozen téže ve Vysokém Veselí dne 5. května roku 1826, byl hospodářem a purkmistrem. Deylovi měli hospodářství, které ovšem neprosperovalo tak, jak bylo potřeba a proto kvůli nákladným studiím svých dětí odprodávali postupně část svých polí. Nicméně i tak se rodina zadlužila, hospodářství upadlo a pan Deyl si musel přivydělávat i jinak, např. převážením obchodníků po jarmarcích.

Deylova matka Anna Deylová (rozená Holcová) byla dle Kurze hlavou rodiny Deylů, právě na ní měla ležet péče o rodinu, starost o hospodářství a zájem o studie dětí.

Jan byl nejstarší z celkem šesti sourozenců, měl ještě dva bratry a tři sestry, nejmladší Jaroslav se stal také lékařem a působil v Kopidlně.

Co se studia týče, mladý Jan navštěvoval nejprve obecnou školu ve Vysokém Veselí, později obecnou školu v Poděbradech, následně nastoupil na gymnázium v Jičíně, které úspěšně absolvoval. Pro jeho další studijní záměr mu mohl být velkou inspirací a motivací tábor lidu, konaný koncem srpna roku 1869 ve Vysokém Veselí, kde mimo jiné hovořili: lékař ze Smider dr. Badák, bratři Konrádové a dr. Eduard Grégr z Prahy. Tato slavnost vyzněla v mohutnou vlasteneckou oslavu a čtrnáctiletého Deyla nepochybně ovlivnila.

---

⁷⁶ Deyl In; ZEMAN, Josef. *Otázky slepecké výchovy*: Přednášky z 1. českého kursu pro učitele dětí slepých. Praha: Státní náklad, 1923. V digitální podobě.

⁷⁷ V této podkapitole budu vycházet z díla akademika a profesora Jaromíra Kurze (1895 – 1965) s názvem *Jan Deyl, jeho život a dílo*

Roku 1875 nastoupil Jan Deyl na univerzitu v Praze, kde studuje lékařství, které dále studuje i ve Vídni, což nebylo v té době nic neobvyklého. Z jeho vrstevníků zde můžeme nalézt např.: Antonína Kurze, Bohumíra Součka, Mareše, Spinu, Horbaczewského, atd.

V roce 1880 se Deyl jako medik před doktorátem zúčastnil prvního Sjezdu českých lékařů a přírodovědců a roku 1882 se zúčastnil Sjezdu druhého, už jako mladý a zaučující se sekundář.

Co se týče vztahů, dá se říci, že Jan Deyl šel životem sám. Kurz zmiňuje, že měl Deyl kdysi svou Beatrici, o kterou se ucházel jako mladý docent, jejich životní cesty se však nespojily a každý šel jiným směrem. Jiná partnerka, partner či děti známi nejsou. Jeho srdce bylo však plné lásky, kterou věnoval své práci a svým studentům.

4.2 Profesní vývoj

Dne 16. července roku 1880 se Deyl stal doktorem veškerého lékařství, graduace probíhala na pražské neobnovené univerzitě. První dva roky po promoci byly pro Deyla ve znamení sběru zkušeností, širokou všeobecnou průpravou a velmi cennými základy pro jeho pozdější speciální obor. V roli klinického sekundáře poznával Deyl téměř všechna oddělení všeobecné nemocnice, působil jak v pražském ústavu pro choromyslné, tak i v dětské nemocnici; pouze gynekologii a porodnictví se Deyl vyhýbal.

Nakonec Deyl přešel na oční kliniku profesora Hasnera (1818 – 1891), kde už zůstal a jeho obor byl tak jasně dán. Deyl dokonce na čas kliniku spravoval, neboť Hasner opustil svou funkci a nějaký čas trvalo, než byl jmenován jeho stálý nástupce, kterým byl nakonec jmenován tehdejší zemský oční lékař Josef Schöbl (1837 – 1902).

Dne 25. září 1883 podal Jan Deyl žádost o místo asistenta při oční klinice a Schöbl jakožto referent doporučil tuto žádost profesorskému sboru. Tak se Deyl stal univerzitním asistentem a spolupodílel se na utváření a uspořádání kliniky. Že se nejednalo o snadný úkol, dokládá citace ze zápisů schůzí profesorského sboru fakulty „Dne 13. května 1897 žádá Schöbl, aby se sbor ujal kliniky okulistické, která se nalézá v bídém stavu, hlavně co se týká místností. Za dva roky (dne 27. dubna 1899), stěžuje si prof. Schöbl znova do poměrů hygienických na oční klinice. A výsledek je patrný z poznámky v zápisu, v kterém stojí: „Vzato na vědomí“. Těchto vzato na vědomí bylo však i v dalších letech nadpočet.“⁷⁸

---

⁷⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 24.

Dle Navrátila (1861 – 1931) působil Jan Deyl v roli asistenta při oční klinice v letech 1883 až 1887, „r. 1887 habilitoval se za docenta očního lékařství na české universitě, načež na delší cestě zdržoval se na očních klinikách v Berlíně, Gotinkách, Marburgu, Giessenu, Strassburku, Heidelbergu, Würzburgu, Mnichově a v Paříži“.⁷⁹

Přesné datum jeho habilitace je 13. březen 1887 a Jan Deyl se tak stal soukromým docentem očního lékařství. Zanedlouho poté mu byla profesorským sborem na jeho vlastní žádost schválena vědecká cesta, kde navštívil výše zmíněná města a setkal se s odborníky, jako byli např.: Karel Schweigger, vážený žák a nástupce Albrechta v. Greefeho, Theodor Leber, Schmidt-Rimpler, A. v. Hippel, O. Becker, L. de Wacker, Galezowský, Edmund Landolt, Emil Javala, Julius Michel, A. v. Rothmund a mnoho dalších.

Nově posbírané zkušenosti a zážitky z jeho studijní cesty působily na Deyla mocně a nabádavě, motivovaly ho k vytvoření vlastní pracovní základny. A tak si mladý Jan otevřel ve starých místnostech polikliniky v domě u Hopfenštoků ordinaci pro oční choroby.

Z počátku to byl dle Kurze⁸⁰ spíše symbolický akt, chudé a primitivní poměry umožňovaly Deylovi pouze rutinní úkony, avšak postupem času ordinace nabývala na popularitě a toto období Deylovi rozšířilo pohled na praktickou oftalmologii, přineslo mnoho praktických zkušeností a vylepšilo rychlost úsudku. Naučil se rychle sestavit klinickou diagnózu, nebylo výjimkou, že se mu tak povedlo již na první pohled, avšak v případě omylu nezdráhal se přiznat svou chybu „Chybnou diagnosu nedělá většina lékařů z nějaké neznalosti, ale spíše proto, že chorobu u nemocného podrobně nevyšetřili.“⁸¹

Ve své praxi se Deyl držel spíše zavedených, ozkoušených metod, než že by horlivě vyhledával metody nové, byť se tak vystavoval výtce jisté konzervativnosti. V tomto období také docházelo k velkému rozvoji jeho vědecké činnosti, zařídil si skromnou laboratoř ve svém bytě ve Spálené ulici, kde se pilně vzdělával. O něco později však jeho přátelé prof. Spina, prof. Hlava a Jánošík shledali, že ho toto primitivní prostředí brzdí ve vážné tematické práci, a proto mu nabídli možnost práce ve svých ústavech. „Ještě po letech vzpomínával Deyl s povděkem na tuto významnou pomoc, třebas se časem některé osobní vztahy zkalily. Avšak právě z těchto konexí plyne základní tematika Deylových prací této periody,

---

⁷⁹ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů: s podobiznami a 1000 životopisů: na paměť 50 letého jubilea Spolku a Časopisu lékařů českých*. Praha: M. Navrátil, 1913. 387 s. Dostupné online. Kapitola Deyl Jan Dr., s. 39.

⁸⁰ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

⁸¹ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 40.

přijímaných ochotně i do cizího odborného tisku nebo v něm aspoň citovaných, přece ne však úplně doceněných.“⁸²

Deylova úspěšná kariéra, vedoucí pozice v okulistice a jeho vědecký profil byly uznávány a tak není divu, že profesor Schöbl podal ve schůzi profesorského sboru dne 8. července roku 1893 návrh, aby byl Jan Deyl jmenován mimořádným profesorem. Ke dni 25. července 1893, výnosem ministerstva kultury a vyučování, získal Deyl titul mimořádného profesora. Dne 20. října 1898 se profesorský sbor opět zabýval Dylem, tentokrát žádal, aby ministerstvo udělilo Deylovi plat. „Jeho císařské veličenstvo se rozhodlo dne 16. srpna 1899 jmenovat prof. Deyla skutečným mimořádným profesorem od 1. července 1900 na systemisované místo. Služební prožitky upravují se zároveň na ročních 1800 zlatých a 420 zl. aktivního přídavku“.⁸³ Na schůzi profesorského sboru se však objevil již dne 27. dubna roku 1899, kolem roku 1900 byl dokonce předsedou Spolku lékařů českých.

Až ve svých sedmačtyřiceti letech, roku 1902 (po smrti Schöbla), se vrátil na svou mateřskou kliniku, kterou pomáhal budovat a kde se začínal vyvíjet. Kliniku přijímal skrze vybavení téměř ve stejném stavu, v jakém ji i opouštěl. „Mnoho se tam nezměnilo, výbavou vůbec nic, prostředí bylo však třeba přetvořit! Jan Mitvalský (1861 – 1899) byl také už skoro dva roky mrtev, doc. Chalupecký (1864 – 1918) odešel na polikliniku, asistenty zůstali Václav Matys (1868 – 1908) a Adolf Hála, později (od r. 1904) ještě Otakar Lešer (1878 – 1929), příští Deylův nástupce na pražské stolici oftalmologie.“⁸⁴ S Václavem Matysem měl Deyl velmi dobré vztahy, Matys mu byl oporou a také ho roku 1905 habilitoval a o dva roky později, roku 1907, navrhl Deyl Matyse za mimořádného profesora, toho se ale Matys bohužel nedožil.

Jako učitel byl Deyl také velmi úspěšný, dokázal si od počátku získat celé auditorium a jeho pozornost si i připoutat. „Vlídne, ušlechtilé gesto, tak kontrastující tehdy, ale typické pro jeho každou činnost a nám ještě dobře známé, vynikalo výrazně i v jeho přednáškách. Byly to spíše prosté hovory bez rozporů, ale každý měl jádro thematu stále před očima, aniž to pozoroval. Avšak i proto zaujaly Deylovy přednášky, že jeho oftalmologie byla spojujícím článkem mezi ostatními obory medicíny, jasně z ní plynul poměr očních chorob k celkovým

---

⁸² KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 40-41.

⁸³ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 41.

⁸⁴ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 56.

nemocem i všechny ostatní vztahy k nim. Hlavně tyto kapitoly přednášival Deyl nejraději a s oblibou se při nich odvolával na prstonárodní pořekadlo oko do srdce okno.“⁸⁵

„Od roku 1912 byl předsedou České zemské komise pro péči o mládež, založil v Jilemnici Výchovnu pro mravně vadnou mládež, spolupracoval s prof. Rudolfem Jedličkou (1869 – 1926), byl členem kuratoria Klárova ústavu (od r. 1918 jeho předsedou), místopředsedou Útulny pro slepé dívky na Kampě. Byl též jmenován členem Pražské městské rady (v r. 1910).“⁸⁶

4.3 Publikační činnost

Zanedbatelná není ani Deylova literární činnost. Jan Deyl byl autorem řady vědeckých prací, které byly publikovány jak v Čechách, tak i v zahraničí, jak samostatně, tak i v různých časopisech. Zaměřoval se v nich především na vztahy očních chorob k chorobám v jiných částech těla. Zabýval se kupříkladu vlivem alkoholu, tabáku a příjice (syfilidy) na oko.

„Deyl začínal a vyrůstal sám!“⁸⁷ Ačkoliv byly jeho počáteční práce psány s poctivostí, chybí jim korektura od zkušenějšího člověka s klinickou praxí, např. od Schöbla.

Zřejmě nejucelenější seznam jeho prací uvádí Navrátil: „Sepsal: Tic convulsif (1883), Panophthalmitis (1885), obě v Čas. č. lék. a O poměru příjice k oku (Čas. č. lék. 1887), O vstupu arteriae centr. retinae do čívu zrakového u člověka (Čas. lék. 1896), Z české oční kliniky (1886), O novém objasnění zduřilé papilly čívu zrakového (1898), Anatomické vysvětlení tak zvaného colobomu žluté skvrny (t. 1898), Povšechná diagnostická důležitost „neuritis retrobulbaris“ a zajímavý případ této choroby (t. 1901). Dvor. Rada prof. dr. Jos. Schoebl. Nekrolog (t. 1902), O rakovině ústrojí očního (t. 1905), Doc. Dr. Vác. Matys mrtev (t. 1908), Kornatění cév sítnicových jako známka rozlišující (t. 1912), O tupozrakosti alkoholové a tabákové, práce s novými pozorováními o této chorobě, která mylně byla v Čechách za řídkou považována (Sbírka přednášek, č. 21.), „Práce se zcela novými výzkumy o aetiologii a anatomii chalazia a experimentální studia na žlázách Meibomských“ vyšla v české akademii. Z další literární činnosti jeho možno připomenouti obsáhlé srovnávací studie o anatomii nervu zrakového (Rozpravy č. akad.), O ochraně oka (Lid. Rozpravy lék.),

⁸⁵ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 57.

⁸⁶ MUŽÁKOVÁ, Monika. *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*. Praha: Šanda, 2006., s. 51.

KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 25.

O zánětech a cystách na okraji očních víček, o chalaziu (Rozpravy č. akad.), Coloboma žluté skvrny, o městnavé papille čivu zrakového, anatomické výklady migrény, o včasném poznávání arteriosklerosy cestou ophthalmoskopickou u osob zdánlivě zcela zdravých (Věstník III. a IV. sjezdu českých přírodovědců a lékařů) přehled prací očního lékařství od r. 1848-98 v Památníku české akademie a j). D. byl též spolupracovníkem Ottova Slovníku Naučného.⁸⁸ Z databáze Národní knihovny ČR pak můžeme doplnit: Příspěvek ku srovnávací anatomii nervu zrakového. Část I (1895), Oftalmoskopické nálezy u severomořských ryb (1898), Explication anatomique de la migraine (1900), O ochraně oka (1901), Návod pro ošetřovatele válečných poranění očních (1914), O vývoji čivu zrakového u kostnatých ryb (1915), O vývoji vzájemného postupu čivů zrakových u ptáků: Předl. 21. září 1915 (1915) a Zevní choroby oční, několikrát posmrtně vydané, redigované prof. dr. Otakarem Lešerem a vydané dr. Zábojem Brucknerem⁸⁹ (1925-1927).⁹⁰

Ve dříve zmiňovaném díle akademika Jaromíra Kurze jsou některá Deylova díla rozebrána podrobněji, například hned jeho prvotina, dílo s názvem Tic convulsif, které napsal ještě jako sekundář všeobecné nemocnice. Bylo pravděpodobně inspirováno Josefem Thomayerem (1853 – 1927) a zároveň bylo jeho prvním stykem s neurologií.

Následně Kurz zmiňuje dílo Panophthalmitis, z kterého přímo cituje Deyla a přibližuje tak jeho operativní techniku při enukleaci⁹¹ „Ruce desinfikovány 5% karbolem jako vždy na klinice oční. Po důkladném irrigování karbolem 2%, vysušení houbou desinfikovanou a dosud neužitou, vsypali jsme rychle vrstvu jodoformu do orbity, vložili přes víčka, ne dovnitř, vrstvu vaty zabalené do hydrofilu, aby vlákna dovnitř, mezi koagula, která by nastati mohla, nevnikla, přes to větší vrstvy, batist Billrothův a pevný mousselinový obvaz, jenž zůstal 2 – 3 dny ležeti.“⁹²

Pro další obsáhlou práci, Z české oční kliniky, studoval Deyl literaturu o vrozené příjici a tak se vlastně připravoval i na svůj vlastní habilitační spis.

Deylovou habilitační prací, O poměru příjice k oku, se Kurz zabývá poměrně ze široka, neb reakce, které vyvolala, byly při nejmenším nestandardní. „V životě každého člověka jsou

⁸⁸ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů: s podobiznami a 1000 životopisů: na paměť 50 letého jubilea Spolku a Časopisu lékařů českých*. Praha : M. Navrátil, 1913. 387 s. Dostupné online. Kapitola Deyl Jan Dr., s. 39.

⁸⁹ Záboj Bruckner (1895-1929)

⁹⁰ Katalogy a databáze Národní knihovny ČR [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z :http://aleph.nkp.cz/F/9HH64K5NHPD4Q3VQTBEX7C792IYNCJ4HJ1MPK3TBJXJ4CEKEJR-54162?func=short-sort&set_number=058290&sort_option=01---A03---A

⁹¹ Pozn. operační výkon spočívající v odstranění kulovitých ohraničených útvarů některých nádorů, očního bulbu (*Velký lékařský slovník* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/enukleace>)

⁹² KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 26-27.

chvíle, které nevymizí z paměti do nejdelsí smrti. Těžce bylo ublíženo i mladému Deylovi právě v čas jeho habilitace z oftalmologie a zlá křivda, spáchána tehdy na něm, tížila ho po celý život a ani po odstupu dlouhých let nevybledly na ni hořké vzpomínky. Ještě ve stáří, kdy prof. Deyl odcházival občas až v podvečer ze své pracovny a zastavil se někdy v mém služebním pokojíku v mezipatře kliniky, připomenula mu má některá otázka onu dobu.⁹³ Co se tedy stalo, že mladý Deyl získal šrámy na duši na celý život?

Koncem června roku 1886 odevzdal Jan Deyl svůj habilitační spis profesorskému sboru fakulty lékařské, dne 8. července byla jmenována komise ve složení: Schöbl, Spina a Janovský, která dne 2. prosince referáty pročítá a schvaluje; na Schöblův návrh je upuštěno od kolokvie⁹⁴.

O rok později, roku 1887, uveřejnil Deyl tuto práci v Časopisu lékařů českých, o další rok později, v roce 1888, citoval Deyla Ostwald, na což zareagoval Schöbl a přichází s tím, že Deyl použil špatných preparátů „Poněvadž se mi náhodou nedostala do rukou dotyčná čísla onoho listu (die betreffenden Zeitungsnummern) a neobdržel jsem také žádný separátní výtisk, neměl jsem o Deylově publikaci ponětí, dokud dr. Ostwalt nemluvil o tomto předmětu na své přednášce, ... Jediný pohled na Deylovy obrázky a na jeden z preparátů, které jsem z tohoto oka reservoval pro sebe, mně postačil, abych seznal, že šlo v daném případě o chorioiditis tuberculosa, nikoli o chorioiditis centralis speciphica. ... Kdyby byla Deylova publikace zůstala omezena jen na náš domácí časopis, nebyl bych ani do konce svého života ominosní omyl vysvětlil, ale když se stal dotyčný případ známý po celém světě Ostwaldovou publikací, nezbyvá mi než jiné východisko“.⁹⁵ Deyl se k celé situaci veřejně nevyjadřuje.

Již v roce 1890 těžil Deyl ze svých praktických zkušeností a vydal svou první monografii s názvem O tupozrakosti tabákové a alkoholové, tento stručný spisek vyčerpal vše, co bylo v té době známo o patologických afekcích poškozujících axiální vlákna zrakového nervu a Deyl vše doplnil o barvitě podání svých osobních postřehů. Na příbuznou tematiku navazuje jeho práce O povšechné diagnostické důležitosti neuritis retrobulbaris, ve které je Deylem vyzdvihován význam negativního centrálního skotomu jakožto spolehlivého rozlišujícího znaku.

---

⁹³ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 28.

⁹⁴ Druh zkoušky, zpravidla probíhá formou skupinového zkoušení/diskuse, při němž vyučující ověřuje nejen znalosti studentů, ale i jejich schopnost interagovat s ostatními. (*Slovník akademických pojmů* [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/akademicky-slovník/heslo/kolokvium>)

⁹⁵ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 33-34.

Rokem 1895 zahájil Deyl řadu embryologických prací a organogenetických výzkumů. Kurzem je nejprve zmíněna důkladná studie *Über den Schnerven bei Siluroiden und Acanthopsiden*, na kterou dále navazuje rozsáhlá monografická práce *O srovnávací anatomii čivu zrakového*. Zde Deyl z oftalmologického hlediska zpracoval velice pečlivě třídu ryb; podkladem jeho výzkumu bylo 43 druhů ryb. Vyjma makroskopických i mikroskopických vyšetřovacích metod, ofthalmoskopoval Deyl každý druh ryb a poznal, že i malé druhy ryb lze vyšetřit očním zrcadlem. Hlavním tématem studie byla stavba zrakového nervu u ostnoploutvých a sumcovitých ryb, vzhled papily a její různé typy. Objevil různé formy dělení optiku, z nichž mnohé popsal zcela poprvé.

Rozbor papil doplnil Deyl později publikací s názvem *O ofthalmoskopických nálezech u severomořských ryb*, ve které těžil ze svého studijního zájezdu do Norska z roku 1896, kdy pracoval v biologické stanici v Bergenu.

Životopis druhého údobí Deylova literárního díla zakončuje Kurz připomínkou Deylovi málo známé práce o původu migrény – *Explication anatomique de la migraine* – z roku 1900. „Prohlížíme-li na tuto monografickou studii očima doby, v které se zrodila, neubráníme se obdivu. Deyl se vzpírá přijmout hypotetický Charcotův výklad z r. 1890 o vasomotorických poruchách v okcipitálním laloku a právem říká, že u organických afekcí mozkové kůry oněch míst (např. nádorů) „nelze poznati nic, co by se podobalo záchvatům migrény“.“⁹⁶

Při popisu Deylovi literární činnosti v třetí životní periodě je důležité si znovu uvědomit výše zmíněné a to, že Deyl se příchodem na kliniku připoutal pevněji k ostatním medicínským oborům a studoval převážně vztahy celkových chorob k oku, nebo lépe řečeno, sledoval změny, objevující se v oku v průběhu některého z onemocnění. Jeho zájem ulpěl hlavně na dvou chorobách, tou první byla arteriosklerosa.

Arteriosklerosou se Deyl zabýval v roce 1908 v díle *O časném poznávání arteriosklerosy sítnicové zrcadlem očním a anatomické podstatě nálezů ofthalmoskopických*.

Druhá skupina prací závěrečného období Deylovi literární aktivity se týká tuberkulosy oka. „Deyl končí své úvahy takto: „Ze všeho, co bylo dosud pověděno, vyplývá, že tuberkulosa koule oční jest způsobena bacillaemií, při které tuberkulosní bacilly vnikají do oblasti arteriae ophtalmicae a postupují jejími větvemi do oka: to se děje nejčastěji po dráze konstatních zadních dlouhých tepen, kudy bacilly dospívají do duhovky a tělesa řasnatého; méně často vnikají bacilly z hlavního proudu vhodnými, individuálně různými arteriemi (t. j.

---

⁹⁶ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 52.

art. ciliares posteriores breves) do episklery a cevnatky. Každá ze jmenovaných oblastí se vyznačuje jakousi samostatností, takže zpravidla onemocní jednotlivá oblast sama o sobě.“⁹⁷

Roku 1917 založil Jan Deyl časopis Deylův obzor, kde na prvních stránkách tvrdil: „Popudů je tu tudíž dost a je již na čase, aby byl vydáván časopis věnovaný zájmům našich nevědomých, nehledě k tomu, jak svrchu bylo již řečeno, že se tak dávno stalo u jiných národů.“ A ještě krásnějšími slovy zakončil Deyl svůj úvodní článek: „Pocestného vede za dne slunce a světlo, za noci třpyt a skupiny hvězd, nevidomé však obklopuje temná noc. Chceme jim podati ruku, chceme jim rovnati cestu.“⁹⁸ Bohužel se Deylův obzor neudržel dlouho a po třech letech zanikl, ale i tak v něm bylo zmíněno mnoho poučného.

Jeho poslední literární prací měla být učebnice očního lékařství, a ačkoliv se Deyl snažil dílo sepsat co nejrychleji, smrt byla bohužel rychlejší a tak pan profesor zemřel roku 1924 dříve, než dílo stihl dokončit. Část nedokončeného díla se Deylovým žákům podařilo vydat roku 1927 jako Zevní choroby oční.

Snad jen krátce k Deylovi smrti, v únoru roku 1924 onemocněl profesor Deyl flegmosní anginou a celková sepse porazila náraz muže do té doby silného. „V sobotu 16. února o 4. hodině ranní se zastavuje dech, ustává tep, ve středu vychází z Pantheonu Národního musea pohřební průvod, v pátek se setkává velký syn Anny Deylové, rozené Holcové a Václava Deyla se svými rodiči na hřbitůvku ve Vysokém Veselí. Účast: ministři, rektor university Karlovy, akademický senát, profesorský sbor, arcibiskup pražský, přátelé a žáci, slavnostní řečníci.“⁹⁹

---

⁹⁷ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 65-66.

⁹⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 67.

⁹⁹ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 68.

5 DEYLOVA VÝCHOVNA SLEPÝCH

„Vzdělávání a rozvoj lidského jedince nezačíná až jeho vstupem do školského systému, ale ve skutečnosti už v okamžiku narození (a uvažuje se dokonce rovněž o vlivech z prenatálního období). Zejména při narození dítěte s vadou nebo poruchou je mimořádně důležité začít co nejdříve s intenzivní cílenou speciální péčí, která může pomoci výrazně snížit míru budoucího handicapu i v oblasti vzdělávacích možností.“¹⁰⁰

Lidé se zdravotním znevýhodněním potřebují vhodně upravit podmínky pro jejich výuku. Vzdělávání žáků na speciálních školách pro zrakově postižené má své klady i zápory, výhody i nevýhody.

Za hlavní klady považuje Novohradská¹⁰¹ odborné vzdělání a zkušenosti pedagogů, vybavení kompenzačními pomůckami, úpravu prostředí pro pohyb osob s poruchou zraku. Nevýhodami pak mohou být menší kontakty s intaktní populací a možné pozdější problémy se začleňováním.

V dnešní době je na rodičích zrakově postiženého dítěte, aby vybrali optimální způsob vzdělávání pro své dítě. Pomoc při hledání a rozhodování o vhodném školním zařízení poskytují různá speciálně pedagogická centra (SPC) pro zrakově postižené a to na základě speciálně pedagogické diagnostiky. Speciálně pedagogická diagnostika zahrnuje zhodnocení po stránce psychologické, speciálně pedagogické a sociální a na jejím základě SPC doporučí rodičům způsob vzdělávání.¹⁰²

Jednou ze škol pro zrakově postižené je i dnešní Konzervatoř Jana Deyla¹⁰³, která již svým názvem naznačuje spojení s osobností Jana Deyla.

5.1 Vznik Deylovy výchovny slepých

O vznik Deylovy výchovny slepých se zasloužila především Národní rada česká, která se v prvním desetiletí 20. století začala vážně zabývat nepříliš uspokojivým stavem komplexní péče o nevidomé u nás.¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, s. 36. ISBN 978-80-247-1733-3.

¹⁰¹ NOVOHRADSKÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. První. Ostrava: Repronis s.r.o., Ostrava, 2009. ISBN 978-80-7368-731-1.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Pozn. Dříve Deylova výchovna slepých, Deylův ústav

„Do úvah dvorního rady prof. Jaromíra Čelakovského (1846 – 1914) na poradě dne 17. října 1908, konané na půdě České Národní rady, zda navrhnout členům Rady založení nového dobročinného spolku nebo nikoli, se jistě promítal stávající stav péče o slepé na územích Čech. Zejména vzdělávání nevidomých dětí české národnosti. Zřízení nové, ryze české školy pro nevidomé můžeme na počátku 20. stol. také chápat v kontextu národního citění jako snahu profilovat a emancipovat češtinu ve vzdělávacím procesu.“¹⁰⁵

Na koncertě nevidomých hudebníků v r. 1907 byl přítomen i Jaromír Čelakovský, se kterým představitelé spolku zapředli debatu o svých úkolech a právě zde vznikla myšlenka založit nový, skutečně český ústav, který by mohl připravovat své absolventy pro samostatný život. Čelakovský pak zprostředkoval styk s profesorem Deylem.¹⁰⁶

Sít' slepeckých ústavů byla v 19. století budována náhodně a ani zdaleka neodpovídala skutečným potřebám zrakově postižených. Toto zásadní omezení vedlo při příjmu chovanců zákonitě k diskriminaci náboženské, národní i sociální. Správa ústavů byla německá a výchovu zpravidla zajišťovaly řádové sestry. Při přijetí českých slepců do ústavu docházelo k systematickému odnárodnování, až na konci 19. století bylo připuštěno dvoujazyčné vyučování, avšak s přednostním postavením jazyka německého. Na počátku století 20. se učilo v ústavu Klárově, hradčanském a brněnském vždy jeden týden česky a druhý týden německy. Při příjmu chovanců hrály podstatnou roli majetkové poměry a římsko-katolické vyznání. Bylo tedy jasné, že v takové pro české slepce neutěšené situaci vznikl požadavek na řešení otázek výchovy a vzdělání českých zrakově postižených.¹⁰⁷

Je třeba uvědomit si také, že učební plány a osnovy ústavů byly velmi nejednotné a v porovnání se školami všeobecnými značně redukovány. Většinu potřebných pomůcek si školy musely zhotovit samy, neexistovala žádná diferenciací ústavních zařízení podle účelu. Vzdělávání se realizovalo převážně na základním stupni, konkrétně: řemeslná výuka, hudba a ladění pian. Co se týče názoru společnosti, byli všichni považováni za slepce a nebyla potřeba diferenciací zařízení podle stupně vad – v jednotlivých ústavech byli zaopatřováni zrakově postižení všech stupňů (od zcela nevidomých až po osoby s lehčím zrakovým postižením). Příprava pro samostatný život byla nedostačující, což nutilo chovance, aby v ústavech zůstávali co možná nejdéle, čímž ubírali možnost vzdělávání a výchovy dalších.

---

¹⁰⁴ KLOUB, P., K. KOZINOVÁ, L. VYTLAČIL a N. OSTŘANSKÁ. *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 -2015: 105 let od založení školy*. Praha: Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, 2015. ISBN 978-80-260-87-80-9.

¹⁰⁵ MUŽÁKOVÁ, Monika. *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, s. 49.

¹⁰⁶ SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

¹⁰⁷ Tamtéž.

Z výše uvedených důvodů tedy nechal Jaromír Čelakovský ustanovit 17. října 1908 komisi pro přípravné práce k založení nového spolku, který by obsáhl všechny dosud neřešené problémy v péči o slepé.¹⁰⁸ Národní rada česká se zde vážně zabývala myšlenkou založit první ryze český výchovný ústav pro slepé. Úkolem ústavu tedy mělo být vychování právoplatného a samostatného člena společnosti bez ohledu na jeho náboženské vyznání či národnost. (Neubert, 1985) „Schůze ustanovila zvláštní komisi, jejímž úkolem byly přípravné práce pro zřízení spolku. Členy této komise byli: prof. MUDr. Jan Deyl, dvorní rada dr. J. Dvořák, prof. dr. Jindřich Chaloupecký, oficiál Rudolf Secký, tajemník zemského výboru dr. Antonín Tůma a magistrátní adjunkt Josef Vlk.“¹⁰⁹

Dne 18. února 1909, po schválení stanov (na nichž se podílel i Jan Deyl) místodržitelstvím Království českého byla na den 25. března téhož roku svolána ustavující valná hromada Zemského spolku pro výchovu a zaopatřování slepých v království českém. Ustavující schůzi zahájil Čelakovský, zdůrazňujíc, že spolek nemá funkci konkurenční vůči ostatním spolkům, nýbrž má funkci doplňující. Hlavní referát pak přednesl Deyl, který vysvětlil potřebu, význam a účel spolku.¹¹⁰

„Tomuto krásnému úkolu, aby opatřena byla výchova i výživa nevidomých, sloužití má nový spolek, který ruku v ruce a ve stálé shodě se Zemskou komisí pro ochranu dětí chce o ně pečovat.“¹¹¹

Nový spolek měl připravovat nevidomé na samostatný život, z toho důvodu byla zřízena nová slepecká výchovna. Výchovna byla plánována takto: do osmi let věku mělo dítě navštěvovat školu mateřskou, poté do čtrnácti let školu obecnou, kde se mělo vyučovat literatuře, hudbě a rukodělným pracím. Po ukončení obecné školy se měli chovanci sami živit, ovšem za podpory ústavu při hledání odpovídajícího zaměstnání a poskytnutí peněžních prostředků do začátku, což bylo něco úplně nového.¹¹²

Zahájení činnosti ústavu bylo umožněno díky hlavnímu městu Praze a jeho bezplatnému zapůjčení části panského domu na Maltézském náměstí na Malé Straně, přičemž město hradilo i náklady na nezbytné úpravy.¹¹³

---

¹⁰⁸ MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti: rigorózní práce*: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, ISBN 80-902025-7-8.

¹⁰⁹ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985, s. 102.

¹¹⁰ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

¹¹¹ *Archiv hl.m. Prahy – Slepcecký věstník r. 1910 – PRO NAŠE SLEPCE!*.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

5.2 Jan Deyl v roli předsedy spolku a ředitele výchovny/ústavu

Profesor Jan Deyl působil jako ředitel ústavu od jeho založení, tedy od roku 1909, až do své smrti roku 1924. Postavení předsedy spolku a ředitele ústavu umožňovalo Deylovi plně využít svých cenných zkušeností, které načerpal na svých studijních pobytech v zemích západní Evropy. Deyl tak vycházel z potřeb praxe, uvědomoval si, že se ústav nesmí omezit pouze na pasivní péči o nevidomé, ale že je potřeba kompletně zabezpečit nejenom širokou ústavní výchovu, ale i perspektivně vést jedince k jeho osamostatnění v oboru, ve kterém bude vyškolen. Zároveň neopomíjel nutnost celkového sociálního zrovnoprávnění nevidomé osoby s osobami ostatními.¹¹⁴

Hospodaření spolku bylo z jisté části zajišťováno dobročinností, dary a příspěvky a odkazy členů spolku, příznivců spolku, ale i jiných osob. Jednalo se nejen o částky peněžní, ale i o naturálie, vybavení učeben a ostatních místností ústavu, nábytek, ložní prádlo, oblečení pro chovance, učební pomůcky a jiné.¹¹⁵

„25. dubna 1910 byl na jedné ze schůzí ústav nazván podle svého zakladatele a prvního předsedy Deylovou výchovnou (někdy také opatrovnou) slepých.“¹¹⁶

17. října 1910 do Deylova ústavu nastoupilo prvních třináct (převážně chudých) chovanců. Přijímání byli chovanci ve věku od 7 let do 12 let, přičemž žádost o přijetí musela být podána do 15. června a bylo nutno předložit tyto doklady: křestní list, domovský list, školní vysvědčení, lékařské vysvědčení (že dítě nevidí tak, aby se mohlo naučit číst a psát zrakem, ale že je tělesně i duševně v pořádku a způsobilé k výuce), vysvědčení chudoby (má-li být přijato bezplatně či za snížené stravné). Chovanci byli vyučováni v ústavní české soukromé obecní škole, která měla v prvním roce kapacitu jedné třídy, o rok později (roku 1911) přibyla třída druhá – pro děti duševně zaostalé a plně nepřizpůsobivé k výuce (Chorobinec pro slepé dívky). Později se počítalo se vznikem další zvláštní pomocné třídy. Roku 1925 měl ústav dokonce už 4 třídy, ale 5. třídy se dočkal dlouho po smrti Deyla (roku 1945). Již od počátku ústavu se dbalo, aby se při vyučování uplatnily všechny tři směry, a to: literární, polytechnický a hudební. Zvláštní důležitost se pak přikládala výchově hmatové.¹¹⁷

---

¹¹⁴ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985, s. 109.

¹¹⁷ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

Co se týče životních podmínek Deylova ústavu, ty nelze v žádném směru srovnávat s podmínkami dnešních zařízení pro zrakově postižené. Chovanci z dřívějších ústavů žili převážně ve značné společenské izolaci a bohužel i na poměrně nízké životní úrovni. Naproti tomu v Deylovu ústavu byla vidět určitá pokrokovost v celkovém pojetí péče o zrakově postižené osoby, samozřejmě úměrnou tehdejší době a jejím společenským podmínkám. Při přijímání chovanců nebyla uplatňována žádná diskriminační opatření (politická, národnostní, náboženská ani majetková).¹¹⁸

Vzdělání a výchovu zajišťovali laičtí učitelé, kteří byli uvolněni pro ústavní obecnou školu státní školskou správou. Řádové sestry, o kterých se ve dvacátých letech uvažovalo, nakonec v ústavu nepůsobily. K vyššímu vzdělání zrakově postižených v té době panoval všeobecně rezervovaný postoj ve vzdělání nevidomých, ale výjimečně byly připuštěny výjimky ve vzdělání hudebním. Byla tedy připuštěna určitá možnost životního uplatnění nadanějších chovanců. Ovšem jinak bylo vyšší všeobecné vzdělání nevidomých v tehdejší době považováno za nevhodné dle zásady, že vzdělanost činí z nevidomých nespokojené lidi a nespokojenost pak vede k rozháranosti života – v tomto duchu bylo řízeno veškeré vzdělávání nevidomých na všech školách a ústavech.¹¹⁹

Avšak ne všichni odborníci s tímto postojem souhlasili, což vedlo ke sporu mezi Janem Deylem a Josefem Zemanem (1867 – 1961). Deyl se díky svému smýšlení ocitl v zásadním rozporu se Zemanem. Řadil se k většině společnosti, která ve vyšším vzdělání nevidomých prosazovala odmítavý postoj. Ke štěstí nevidomému člověku stačí, aby dokázal číst, psát a počítat. Tento názor byl odrazem nesprávného pohledu na úroveň a stupeň vzdělání, větší důraz byl kladen na řemeslný rozvoj. Deyl tak svým svěřencům neumožňoval vyššího vzdělání než dvou či trojtřídního. Vycházel z tvrzení, že slepec je tím více nešťastnější, čím více je vzdělanější. Jedinou výjimkou bylo vzdělání hudební. Nebyl to ale jen Deylův ústav, i ostatní ústavy pojímaly výchovu a vzdělání stejně. Josef Zeman pak stál názorově v opozitě, zastával zcela opačný názor, který vyjádřil i ve své knize „Svět nevidomých“. „Názor, že by vzdělání činilo slepce nešťastným, je naprosto nesprávný a mylný. Naopak. Má-li slepec býti vyrovnaným, užitečným člověkem, je mu třeba vyššího vzdělání.“¹²⁰

Nakonec vyřešili situaci sami žáci, kteří usilovali o své vzdělání a odmítali ideu, která jim nespravedlivě bránila ve vzdělávání. Ani dospělí slepci nechtěli vykonávat určená řemesla a toužili po dosažení vyššího vzdělání. O tomto postoji nevidomých se přesvědčil i sám

---

¹¹⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ ZEMAN, Josef. *Svět nevidomých*. Praha: Dědictví Komenského, 1930. V digitální podobě.

Zeman, který mezi nimi provedl anketu na téma současného vzdělání. Přes polovinu slepců označilo dosavadní vzdělávání za nedostačující. Byl to zcela předpokládaný výsledek, jelikož rostla touha po vzdělávání. Jedinou možností bylo dle Zemana¹²¹ sebevzdělávání prostřednictvím časopisů, např. časopisu „Zory“ (od roku 1917 v Braillově písmu, obsahovala řadu zajímavých příloh) a velikým přínosem byla také Macanova knihovna.

Celkové vybavení ústavu bylo velmi skromné, dokonce se během 1. světové války objevoval i hlad. A to navzdory tomu, že sám profesor Deyl v nejhorším roce války (1917) z velké části zajišťoval potraviny. Inventární zařízení bylo staré, často pocházející z odkazů a bylo přísně dbáno na to, aby se využívalo co možná nejdéle. Neuspokojivé byly i hygienické podmínky v sociálních zařízeních, naopak úklid objektů, praní a údržba prádla byly na velmi dobré úrovni. Avšak životní podmínky byly v některých letech natolik otřesné, že dokonce sami chovanci usilovali o jejich nápravu.¹²²

Roku 1911 se na Deylově ústavu vyučovalo hře na mandolínu, hře na kytaru a zpěvu, o rok později (1912) přibyla hra na piano a hra na housle. Roku 1913 bylo hudební vzdělávání opět rozšířeno, tentokrát o citeru a po úpravě tělocvičny byla zavedena pravidelná tělesná výchova. V roce 1912 byl také celý dům, ve kterém ústav sídlil, za výhodných podmínek ústavem odkoupen a stal se tak trvalým sídlem Deylova ústavu. To však kapacitně nestačilo, a tak byly přikoupeny i další dva sousední domy a vznikl areál tří domů. Rok 1914 byl pak významným rokem pro řemesla – první chovanci nastoupili do oboru kartáčnictví a oboru vyplétání židlí. V roce 1918 byla zřízena pokračovací škola, která měla dva ročníky a která měla vést k prohloubení teoretických znalostí chovanců. Došlo k vypracování osnov a ihned začalo vyučování. Na pokračovací škole vyučovali stejní učitelé jako na škole obecné. Ještě téhož roku byla schválena žádost o vydávání právoplatných vysvědčení, které opravňovaly k samostatné kartáčnické živnosti. Po čtyř nebo i víceletém výcviku v dílnách následoval odchod chovanců do praktického života. Chovanci dostávali při odchodu z ústavu oblečení, prádlo, řemeslné nástroje potřebné ke své živnosti a dokonce i zásobu materiálu do začátku. Dále fungoval tzv. Podpůrný fond, který měl podporovat nevidomé v jejich živnosti a zabraňovat možným nesnázím v obchodu, které mohly být způsobeny např. nemocí či životními nehodami.¹²³

Dospělým chovancům, kteří byli úplně sami, či bylo z jiného důvodu jisté, že by se samostatně neuživil, byla roku 1924 otevřena Domovina pro chudé, kde mohli bývalí

---

¹²¹ ZEMAN, Josef. *Svět nevidomých*. Praha: Dědictví Komenského, 1930. V digitální podobě.

¹²² Tamtéž.

¹²³ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

chovanci pracovat v původních dílnách a žili tak z výtěžků své práce. Odpadly jim tím starosti o stravu a bydlení a dokonce byla při ústavu otevřena prodejna jimi vyrobeného zboží pro jeho lepší odbyt.¹²⁴

Roku 1924 přibýlo také výuky ladění pian a žáky byl založen jejich vlastní dechový orchestr. Bohužel v témže roce zemřel profesor MUDr. Jan Deyl, zakladatel tohoto ústavu.

5.3 Ústav od roku 1924 po současnost

V této podkapitole budu vycházet z publikace vydané k 105. výročí Konzervatoře Jana Deyla¹²⁵ a z publikace od Františka Neuberta mapující Deylův ústav v historii¹²⁶.

Po smrti Jana Deyla se stal předsedou na krátký čas JUDr. Karel Motejl (1855 – 1926), který roku 1926 zemřel a na jeho místo nastoupil Otakar Lešer.¹²⁷

Roku 1925 bylo výnosem Zemské školní rady vyhověno žádosti o rozšíření trojtřídní obecné školy na čtyřtřídní a byly schváleny nové školní učební osnovy. Hudební výuka byla obohacena o hru na varhany.

MUDr. Otakar Lešer působil ve funkci předsedy v letech 1926 – 1929. V Deylově ústavu pro slepé však působil již od roku 1910 na pozici jednatele spolku, později místopředsedy spolku a až po Deylově smrti ve funkci předsedy. Zároveň působil ve funkci předsedy Klárova ústavu slepců, ve funkci místopředsedy ve slepeckém tisku a v Družině válečných slepců jako čestný člen. Vrcholem kariéry Otakara Lešera byl rok 1927, kdy byl jmenován přednostou České oční kliniky. V letech 1926 – 1930 byl zaznamenán velký pokrok v hudební oblasti, kdy bylo třem zdejším žákům umožněno studium přímo na Pražské konzervatoři.

V letech 1929 – 1930 došlo ke změně předsedy spolku, Otakar Lešer zemřel a na jeho místo nastoupil MUDr. Zábaj Bruckner. Mladý a talentovaný Bruckner se po Lešerově smrti ujal i vedení oční kliniky. Naneštěstí však záhy tragicky umírá, dne 25. prosince 1929 nepřežil střet s vlakem.

---

¹²⁴ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

¹²⁵ KLOUB, P., K. KOZINOVÁ, L. VYTLAČIL a N. OSTŘANSKÁ. *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 -2015: 105 let od založení školy*. Praha: Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, 2015. ISBN 978-80-260-87-80-9.

¹²⁶ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

¹²⁷ Tamtéž.

7. ledna 1930 se funkce předsedy ujímá jiný oční lékař, akademik Jaromír Kurz (1895 – 1965). Kurz byl vnukem Jaromíra Čelakovského, který se značným dílem zasloužil o založení Deylova ústavu. Roku 1929 se Kurz stal docentem Karlovy univerzity. V jeho osobě je spojena činnost pedagoga, vědce a lékaře, je jednou z největších osobností české oftalmologie. Roku 1931 byla při Deylově ústavu založena Soukromá hudební škola pro nevidomé, jejímž prvním ředitelem byl jmenován Jan Bušek. Do prvního ročníku zde nastoupilo 49 žáků, kteří se věnovali hře na klavír, housle, varhany a lesní roh.

Slibný vývoj Deylova ústavu byl však pozastaven druhou světovou válkou a těžkými podmínkami v protektorátu. „V letech druhé světové války byla situace v ústavu velmi obtížná. Postihla jej bída, nedostatek uhlí, výuka byla často přerušována nálety, omezována, byly zakázány koncerty, učitelé byli špatně placeni.“¹²⁸ 9. prosince 1939 byl ředitel Antonín Reis vyšetřován v úřadě Protektorátu ohledně fondů a nadací. Referent úřadu přijal, že ústav je od roku 1910 český a od vyšetřování upustil. Od září roku 1940 musel být ústav označen německo-českým nápisem. Mezi žáky nesměly být přijímány děti s židovským původem, z knihovny musely být odstraněny knihy židovské, anglické a ruské. Od roku 1942 byl ústav nucen vydávat vysvědčení pouze v německém jazyce a 21. července téhož roku museli všichni zaměstnanci složit z tohoto jazyka zkoušku. Z 19 zaměstnanců napoprvé uspěli pouze 2 zaměstnanci. „V nelehké době se projevila obětavost učitelů, členů správního výboru i dalších, neboť právě díky jejich pomoci se činnost ústavu podařilo udržet po celé válečné období.“¹²⁹

Po válce se připravovala reforma všech vzdělávacích institucí zaměřených na potřeby slepých. Hudební tradice Deylova ústavu rozhodla o jeho zaměření na hudební výchovu a s výukou se započalo již 1. září 1948. V říjnu téhož roku byl jmenován ředitelem Jan Drtina (22. 2. 1918 - 4. 9. 1994), významný nevidomý hudební pedagog, který ve funkci setrval až do roku 1982.

Škola musela neustále bojovat o svou existenci. V letech 1950 – 1951 se díky jejímu plnohodnotnému začlenění do sítě pražských škol, kdy nesloužila pouze nevidomým ale i obyvatelům Prahy obecně, vyřešily alespoň ekonomické nesnáze. Stále však byly činěny pokusy zrušení školy či alespoň o její omezení. Díky Drtinově obratnosti se však vždy podařilo existenci školy zachovat.

---

¹²⁸ KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985., s. 128.

¹²⁹ KLOUB, P., K. KOZINOVÁ, L. VYTLAČIL a N. OSTRÁNSKÁ. *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 -2015: 105 let od založení školy*. Praha: Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, 2015., s. 9. ISBN 978-80-260-87-80-9.

Roku 1961 se status školy změnil na střední hudební školu s pedagogickým zaměřením. Škola nabízela pětileté maturitní studium a dvouletou nástavbu, tím se s konečnou platností vyrovnala konzervatořím. Škola tak definitivně získala pevné místo ve vzdělávacím systému a byl uznán její přínos. Roku 1976 (o patnáct let později) se škola díky neúnavné snaze ředitele Jana Drtiny stává škola z nařízení ministerstva školství *Konzervatoří pro mládež s vadami zraku*.

Roku 1992 se konzervatoř symbolicky přihlásila k odkazu svého zakladatele a byla přejmenována na *Konzervatoř a Ladičskou školu Jana Deyla*. Roku 2006 byl pak název upraven do současné podoby – *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené*.

5.4 Současnost

V současnosti Konzervatoř Jana Deyla stále funguje, v loňském roce (2015) oslavila 105 let od svého založení a k této příležitosti byla vydána publikace s názvem „Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 – 2015 - 105 let od založení školy“.

Hned v úvodu výše zmiňované publikace stojí současné cíle školy: „Současná škola si klade za cíl poskytovat vzdělání v takovém obsahu, aby připravila absolventy nejen pro další umělecké studium, ale aby hudebníci obstáli ve značné konkurenci zájemců o pedagogická místa v základních uměleckých školách a ladiči se hrdě uplatnili ve svém oboru. Realizace inkluzivního vzdělávání je tou nejpřirozenější cestou, při níž se žáci učí vzájemnému respektu a přijímání různých odlišností. Vzhledem k příznivým personálním podmínkám, trpělivosti a umělecké pokoře se daří tuto strategii naplňovat.“¹³⁰

Momentálně se na škole vyučuje v několika odděleních – oddělení klávesových nástrojů, oddělení dechových a bicích nástrojů, oddělení strunných nástrojů, oddělení pěvecké, oddělení odborných předmětů a skladby, oddělení předmětů speciální přípravy, oddělení všeobecně vzdělávacích předmětů, oddělení ladění klavírů a hudebně-kulturní činnosti.¹³¹ A je možnost se na konzervatoř přihlásit na 2 dvouleté obory s názvy *Ladění klavírů a kulturní činnost – zaměření ladění klavírů* a *Ladění klavírů a kulturní činnost – zaměření hudebně kulturní činnosti* zakončené závěrečnou zkouškou, na 1 obor čtyřletý

---

¹³⁰ KLOUB, P., K. KOZINOVÁ, L. VYTLAČIL a N. OSTRÁNSKÁ. *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 -2015: 105 let od založení školy*. Praha: Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, 2015. ISBN 978-80-260-87-80.

¹³¹ Tamtéž.

s názvem *Ladění klavírů a příbuzných nástrojů* zakončený maturitou a na 2 obory šestileté nazývající se *Hudba* a *Zpěv* zakončené absolutoriem.¹³²

---

¹³² *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené: Přijímací řízení* [online]. [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <https://kjd.cz/index.php?pg=prijimaci-řízení>

6 ZÁVĚR

Má bakalářská práce nesoucí název *Jan Deyl a jeho přínos pro děti se zrakovým postižením* zpracovala přínos významné české osobnosti a zaměřila se na její činnost pro nevidomé, jež přesahovala hranice tehdejší doby. Nastíněný obsah práce je uveden v úvodu a v této části bych ráda shrnula poznatky, ke kterým jsem během studia tohoto tématu dospěla.

Cílem mé práce tedy bylo přiblížit přínos Jana Deyla pro zrakově postižené děti. Doufám, že se mi alespoň částečně povedlo nastínit Jana Deyla z pohledu jeho zásluh v péči o nevidomé. Jana Deyla jakožto neúnavného propagátora otázek slepecké výchovy a především člověka s obdivuhodným humanitním duchem a moderním nadčasovým myšlením doplněným značnou dávkou empatie. Poukázat dále na to, že řada jeho myšlenek je pro nás, i dnes – o více než sto let později, stále aktuální. Díky svým schopnostem a působnosti v různých radách a spolcích mohl své ideje realizovat a postupně budovat lepší a lepší podmínky pro nevidomé v naší zemi. Ovšem ani za svého dlouhého života (dožil se krásných 68 let) nestihl uskutečnit všechny své plány a sny. Budoucím generacím zanechal řadu cenných myšlenek a publikací, které jim budou sloužit jako zdroj nedocenitelných informací, ale především dodnes fungující Deylovu výchovnu slepých – Konzervatoř Jana Deyla.

Přínos své bakalářské práce pro speciální pedagogiku spatřuji ve zpracování zajímavého tématu, kterému bohužel doposud nebyla věnována odpovídající pozornost. Snažila jsem se o přiblížení důležitých bodů života Jana Deyla, o popis jeho podílu na vývoji péče o nevidomé u nás. Orientovala jsem se na významné osobnosti a spolky, které souvisely s dobou Jana Deyla a v nichž se mnohdy sám Jan Deyl angažoval, a které se zasloužily o cestu pokroku při snaze o vznik odpovídající péče o nevidomé. Jan Deyl přesahoval hranice naší země a získával tak cenné zahraniční informace, jež jej inspirovaly pro rozvoj počátků moderní výchovy nevidomých. Díky své aktivitě, kdy o svých myšlenkách nejen horlivě přednášel, ale také se podílel na jejich realizaci, zapsal se neodmyslitelně do naší tyflopédické historie.

Na úplný závěr své práce si dovoluji citovat Deylova soudobého kolegu Josefa Zemana, jež si vybral fotografii Jana Deyla pro titulní stranu své knihy *Otázky slepecké výchovy*: „Proč obraz prof. Deyla knihu zdobí, jest jasno. Je to projev úcty k vědecké a humánní práci jeho. V Praze dne 1. ledna 1923. Josef Zeman“.¹³³

---

¹³³ ZEMAN, Josef. *Otázky slepecké výchovy*: Přednášky z 1. českého kursu pro učitele dětí slepých. Praha: Státní náklad, 1923. V digitální podobě.

7 POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Archiv hl. m. Prahy

ČÁLEK, Oldřich, Zdeněk HOLUBÁŘ a Josef CERHA. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižené*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7066-341-3.

ČERVENÝ, Jiří. *Osobnost Jana Drtiny a systém péče o zrakově postižené*. Praha, 2013.

Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

DIGRIN, Ladislav. *Vývoj slepeckého tisku v našich zemích*. Praha: Tyfloinformační agentura Radar Společnosti nevidomých a slabozrakých ČR, 1993.

FINKOVÁ, Dita, Libuše LUDÍKOVÁ a Veronika RŮŽIČKOVÁ. *Speciální pedagogika osob se zrakovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1857-5.

HANÁKOVÁ, Adéla, Eva MARTINKOVÁ, Eva URBANOVSKÁ, Jana VOŽECHOVÁ, Kristýna KRAHULCOVÁ, Lucia PASTIERIKOVÁ, Kateřina STEJSKALOVÁ a Vojtěch REGEC. *1000 pojmů ze speciální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3218-2.

JESENSKÝ, Ján. *Prolegomena systému tyflorehabilitace, metodiky tyflorehabilitačních výcviků a přípravy rehabilitačně-edukačních pracovníků tyflopedického spektra*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 659 s. ISBN 9788086723495.

KLOUB, P., K. KOZINOVÁ, L. VYTLAČIL a N. OSTŘANSKÁ. *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené 1910 -2015: 105 let od založení školy*. Praha: Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, 2015. ISBN 978-80-260-87-80-9.

KOLÍN, Jan. *Oftalmologie praktického lékaře*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1994. 276 s., ob. ISBN 80-7066-861-X.

KURZ, Jaromír a František K. NEUBERT. *Deylův první český ústav pro nevidomé*. Praha: Ústřední výbor svazu invalidů v ČSR, 1985.

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea. *Oftalmopedie*. 2. doplněné vydání. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2.

MUŽÁKOVÁ, Monika: *Aspekty integrace lidí se zrakovým postižením v zrcadle historie spolkové činnosti*: rigorózní práce: Praha, 2004, Praha: SONS ČR, 2006, ISBN 80-902025-7-8.

MUŽÁKOVÁ, Monika. Karel Emanuel Macan - Sto padesát let od jeho narození. *Speciální pedagogika*. 2009, **19**(1), 55-64 s. ISSN 1211-2720.

MUŽÁKOVÁ, Monika. ZORA - měsíčník českých slepců. *Speciální pedagogika*. 2006, **16**(4), 284-293 s. ISSN 1211-2720.

NAVRÁTIL, Michal. *Almanach českých lékařů: s podobiznami a 1000 životopisy: na paměť 50 letého jubilea Spolku a Časopisu lékařů českých*. Praha: M. Navrátil, 1913. 387 s. Dostupné online. Kapitola Deyl Jan Dr., s. 39.

NOVOHRADSKÁ, Hana. *Vybrané kapitoly z oftalmopedie*. První. Ostrava: Repronis s.r.o., Ostrava, 2009. ISBN 978-80-7368-731-1.

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN: 978-80-7315-198-0.

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd., doplněné a aktualizované. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0873-2.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

SMÝKAL, Josef. *Pohled do dějin slepeckých spolků*. Brno: Slepecké muzeum SONS v Brně, 2000. V digitální podobě.

SMÝKAL, Josef. *Tyflopedické kalendárium*. 2. vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých spolu s odborem kultury Magistrátu města Brna, 1995. V digitální podobě.

SMÝKAL, Josef. *Tyflopedický lexikon jmenný*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2006. V digitální podobě.

SOLAROVÁ, Světlá a Zdeněk ŠARBACH. *Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách*. 1. vyd. Praha: Radar, 1992.

TITZL, Boris. *Postižený člověk ve společnosti*. Praha: Pedagogická fakulta UK v Praze, 1998. ISBN 86039-30-7.

ZEMAN, Josef. *Otázky slepecké výchovy: Přednášky z 1. českého kursu pro učitele dětí slepých*. Praha: Státní náklad, 1923. V digitální podobě.

ZEMAN, Josef. *Svět nevidomých*. Praha: Dědictví Komenského, 1930. V digitální podobě.

Seznam internetových zdrojů

Katalogy a databáze Národní knihovny ČR [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/9HH64K5NHPD4Q3VQTBEX7C792IYN CJ4HJ1MPK3TBJXJ4CEKEJR-54162?func=short-sort&set_number=058290&sort_option=01---A03---A

OKAMŽIK: Nevidomí mezi námi [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: http://www.nevidomimezinami.cz/main/nmn/Texty/Komunikace/jste_nevidomy_nebo_slepy.html

Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené: Příjímací řízení [online]. [cit. 2016-06-07]. Dostupné z: <https://kjd.cz/index.php?pg=prijimaci-rizeni>

O Palatě. *Palata* [online]. [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <http://palata.cz/o-palate/>

Slovník akademických pojmů [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://www.vysokeskoly.cz/akademicky-slovník/heslo/kolokvium>

Velký lékařský slovník [online]. [cit. 2016-03-28]. Dostupné z:

<http://lekarske.slovniky.cz/pojem/enukleace>

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Evidenční list žadatelů o nahlédnutí do listinné podoby práce

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				